

АМЕЛИ НОТОМБ ЛЮБОВЕН САБОТАЖ

Превод от френски: Светла Лекарска, 2013

chitanka.info

Възседнала моя кон, галопирах гордо сред вентилаторите.

Бях на седем години. Усещането за прекалено много въздух в мозъка ми беше несравнимо. Колкото по-бързо фучах, толкова повече кислород нахлуваше в него и го продухваше.

Конят ми стигна до площада на Големия вентилатор, наричан с тривиалното име Тянанмън^[1]. После сви надясно по булеварда на Обитаемата грозота.

Държах поводите с една ръка. Другата даваше израз на вътрешния ми безкрай, като галеше ту задницата на коня, ту небето над Пекин.

Еlegantната ми стойка вземаше ума на минувачите, униформите, магаретата и вентилаторите.

Нямаше нужда да пришпорвам животното. Китай го бе създал по мой образ и подобие — палеха го големите скорости. Движеха го вътрешният му плам и възхищението на тълпите.

Още първия ден бях разбрала аксиомата — в Града на вентилаторите всичко, което не беше великолепно, беше уродливо.

С други думи, почти всичко беше уродливо.

Откъдето следва: красотата на света, това бях аз.

Не че моите седемгодишни кожа, плът, коса и скелет можеха да засенчат вълшебните същества от градините на Аллах и от гетото на международната общност.

Красотата на света беше дългият танц, който подарявах на деня, красотата на света беше бързината на моя кон, черепът ми, разгърнат като корабно платно от дъха на вентилаторите.

Пекин миришеше на детска повръщя.

По булеварда на Обитаемата грозота единствено звукът на галопа можеше да заглуши кашлиците, забраната да се общува с китайците и ужасяващата празнота на погледите.

С приближаването към оградата конят забави ход, за да позволи на пазителите да ме идентифицират. Не им се сторих по-подозрителна от друг път.

Проникнах в сърцето на гетото Санлитун, където живеех, откакто бе измислена писмеността, тоест от две години насам, някъде през неолита, при режима на Бандата на четиримата.

„Светът е всичко, което е налице“, пише Витгенщайн в прекрасната си проза^[2].

През 1974-та Пекин не беше налице — не мисля, че бих могла по-добре от това да опиша ситуацията.

Витгенщайн не беше любимият ми автор на седем години. Но очите ми бяха изпреварили мисълта му, за да достигнат до извода, че Пекин няма нищо общо със света.

Бях се нагодила към ситуацията — имах си кон и пипаловидна аерофагия в мозъка.

Имах всичко. Бях една безкрайна епопея.

Чувствах родство само с Великата китайска стена — единствената човешка постройка, която може да се забележи от Луната. Само тя ми пасваше по мащаб и не препречваше погледа, а го повеждаше към безкрая.

Всяка сутрин една робиня идваше да реши косите ми.

Тя не знаеше, че ми е робиня. Смяташе се за китайка. Всъщност нямаше националност, след като беше моя робиня.

Преди Пекин бях живяла в Япония, където човек можеше да намери най-добрите роби. В Китай не бяха нищо особено.

В Япония, когато бях на четири години, имах робиня, която ми беше изцяло отдадена. Често се просваше в краката ми. Хубаво беше.

Китайската робиня нямаше такива обноски. Сутрин започваше с грубо ресане на дългата ми коса. Крецях от болка и мислено ѝ нанасях безброй камшични удари. После тя сплиташе косата ми в една или две прекрасни плитки с древното артистично умение, което културната революция не беше успяла да накърни. Предпочитах да ми прави само една плитка, струваше ми се, че това повече подхожда на човек с моето положение.

Тази китайка се казваше Тре — име, което от първия миг ми се стори неприемливо. Осведомих я, че ще носи очарователното име на японската ми робиня. Тя ме погледна смаяно и продължи да се нарича Тре. През този ден разбрах, че в политиката на тази страна има нещо гнило.

Някои страни действат като наркотик. Такъв е случаят и с Китай. Той има учудващата способност да превръща всички, които го посещават, и даже тези, които само говорят за него, в хора с големи претенции.

От много претенции някои прописват, което обяснява огромния брой книги за Китай. По подобие на вдъхновилата ги страна, тези книги са или най-доброто (Лейс, Сегален, Клодел), или най-лошото, което може да се напише.

Аз не бях изключение от правилото.

Китай ме направи крайно претенциозна.

Но си имах извинение, което много малко бездарни китаисти биха могли да изтъкнат — бях на пет години, когато пристигнах в Китай, и на осем, когато го напуснах.

Спомням си отлично деня, в който разбрах, че ще живея в Китай. Бях едва на пет години, но вече схващах най-важното — че ще мога да се фукам с това.

Правилото действа безотказно — дори и най-големите критици на Китай изживяват перспективата да попаднат там като рицарско посвещение.

Нищо не звучи по-тежкарски от това, да кажеш с разсеян вид: „Връщам се от Китай“. И до ден-днешен като усетя, че някой не ми се възхищава достатъчно, изричам разсеяно фразата „когато живеях в Пекин“.

Наистина е странно. В края на краищата бих могла да кажа „когато живеях в Лаос“, което би било доста по-изключително. Но не толкова шик. Китай е класика, безусловност, „Шанел №5“.

Не всичко може да се обясни със снобизма. Голяма роля играят фантазиите. Туристът, пристигнал в Китай без своята хубава доза китайски илюзии, няма да види друго освен един кошмар.

Майка ми винаги е имала най-щастливия характер на земята. Вечерта, когато пристигнахме в Пекин, грозотата така я поразя, че тя заплака. Тя, която никога не плаче.

Разбира се, имаше ги Забранения град, Храма на небето, Благоуханната планина, Великата китайска стена, Гробниците на династията Мин. Но всичко това — в неделя.

През останалите дни на седмицата имаше само мръсотия, отчаяние, изливане на бетон, гетото, надзора — все дисциплини, в

които китайците са шампиони.

Няма друга страна, която така да заслепява. Тези, които я напускат, разказват, че са видели прекрасни неща. Въпреки честността си, те са склонни да не споменават за пълзящата грозота, която няма как да не са забелязали. Това е особен феномен. Китай е като умела прелъстителка, която успява да привърже хората към себе си, като ги кара да забравят многобройните ѝ несъвършенства, без дори да ги прикрива.

Две години преди това баща ми с тревожен вид бе приел назначението си в Китай.

Аз лично намирах за немислимо да напусна село Шукугава, планините, къщата и градината.

Според баща ми проблемът бил другаде. Той смяташе, че Китай не върви на добре.

— Там има ли война? — попитах с надежда.

— Не.

Недоволствам. Карат ме да напусна моята любима Япония заради една страна, в която дори няма война. Разбира се, това е Китай, звучи добре, но как ще я кара Япония без мен? Тревожи ме лекомислието на министерството.

Годината е 1972-ра. Готвим се да заминаваме. Атмосферата е напрегната. Опаковат плюшените ми мечета. Чувам да казват, че Китай е комунистическа страна. Това трябва да се анализира. Става все по-лошо — къщата се опразва от предметите си. Настъпва миг, в който всичко е изнесено. Трябва да се тръгва.

Летището на Пекин. Няма съмнение — това е друга страна.

По неясни причини моите куфари не са пристигнали с нас. Трябва да останем няколко часа на летището, за да ги изчакаме. Колко точно? Може би два, може би четири, може би двацет. Елемент от чара на Китай — неговата непредвидимост.

Чудесно. Това ми позволява веднага да се заема с анализа на ситуацията. Разхождам се из летището и го оглеждам с изпитателен поглед. Не ме бяха излъгали — тази страна е различна. Не бих могла

да кажа по какво се различава от другите. Да, грозна е и точно такава грозота никога не съм виждала. Сигурно съществува дума за нея, но аз още не я знам.

Питам се какво би могло да е комунизмът. На пет години съм и съм прекалено изпълнена с достойнство, за да попитам възрастните какво означава това. В края на краищата не съм имала нужда от тях, за да се науча да говоря. Ако трябваше всеки път да ги разпитвам за значението на думите, щях все още да мънкам неясно. Сама разбрах, че „куче“ означава куче, че „лош“ означава лош, и не виждам защо трябва да ми се помага, за да разбере още една дума.

Още повече че това не би трябвало да е трудно. Тук има нещо много специфично — хората са облечени еднакво, светлината е като в болницата в Кобе... Защо ли е така?

Но да не избързваме. Комунизмът е тук, това е ясно, но да не му търсим лековати определения. Смисълът на думите е сериозна работа.

Кое е най-странното нещо тук?

Изведнъж този въпрос ме изтощава. Лягам върху една голяма каменна плоча на летището и заспивам на секундата.

Събуждам се. Не знам колко часа съм спала. Родителите ми все още чакат куфарите и изглеждат потиснати. Брат ми и сестра ми спят на пода.

Забравих за комунизма. Жадна съм. Баща ми ми дава банкнота, за да си купя нещо за пиене.

Разхождам се. Няма начин да си купя цветна газирана напитка като в Япония. Тук продават само чай. „Китай е страна, в която се пие чай“, казвам си. Добре. Приближавам се до старчето, което сервира тази течност. Той ми подава димяща купа.

Сядам на пода с огромната купа. Чаят е силен и невероятен. Никога не съм пила такъв. Опива ми мозъка за няколко секунди. Това много ми харесва. Ще върша велики дела в тази страна. Подскачам из летището и се въртя като пумпал.

И изведнъж се озовавам лице в лице с комунизма.

Вече е черна нощ, когато куфарите най-после пристигат.

Някаква кола ни повежда през безкрайно странен свят. Почти полунощ е, улиците са широки и пусти.

Родителите ми изглеждат все така потиснати, брат ми и сестра ми се оглеждат учудени.

Теинът започва да произвежда фойерверки в главата ми. Външно не показвам нищо, но съм възбудена до полуда. Всичко ми изглежда грандиозно, като се започне с мен самата. Идеите в главата ми си играят на дама.

Не си давам сметка, че този екстаз не върви на обстановката. Не се вписвам в Китай на Бандата на четиримата. И това ще продължи три години.

Колата пристига в гетото на Санлитун. То е оградено с високи стени, а стените са пазени от китайски войници. Сградите приличат на затвори. Отреден ни е апартамент на четвъртия етаж. Няма асансьор, по стълбището се стича урина.

Качваме куфарите. Майка ми плаче. Разбирам, че няма да е проява на добър тон да демонстрирам моята еуфория, и я запазвам за себе си.

През прозореца на новата ми стая Китай изглежда смешно грозен. Поглеждам снизходително към небето. Подскачам на леглото като на трамплин.

„Светът е всичко, което е налице“, пише Витгенщайн.

Според китайския вестник в Китай са налице всякакви поучителни неща.

Нито едно не можеше да се провери.

Всяка седмица с дипломатическата поща пристигаха родните вестници — в тях материалите, посветени на Китай, сякаш се отнасяха за друга планета.

Едно циркулярно писмо в ограничен тираж бе разпространено сред членовете на китайското правителство и по силата на някакъв необичаен стремеж към прозрачност — сред чуждите дипломати. То произлизаше от редакцията на „Женмин Жибао“ и съдържаше новини, прекалено лишени от възторженост, за да са достоверни. Беше невъзможно да се прецени точността им — под властта на Бандата на четиримата самите им съчинители губеха нишката.

На чуждестранната общност ѝ беше трудно да се ориентира. Много дипломати казваха, че всъщност нямат и най-малка представа какво става в Китай.

Затова докладите, които пишеха до своите министерства, бяха най-хубавите и най-литературните в цялата им кариера. И няма защо да се търси някакво друго обяснение на факта, че много писателски призвания се раждат в Пекин.

Ако Бодлер можеше да знае, че онова негово „където и да е, стига да е извън света“^[3] би намерило свършената си илюстрация в тази китайска смесица от вярно, невярно и нито вярно, нито невярно, той нямаше да го желае така страстно.

---

[1] Вратата на небесното спокойствие (кит.). — Б.р. ↑

[2] В „Логико-философски трактат“ (Избрани произведения, Наука и изкуство, 1988). — Б.р. ↑

[3] Из „Малки поеми в проза“. Народна култура, 1991. Превод Кирил Кадийски. — Б.р. ↑

В Пекин през 1974-та не четях нито Витгенщайн, нито Бодлер, нито „Женмин Жибао“.

Четях малко, защото имах прекалено много работа. Четенето на книги е подходящо за безделни възрастни, които все трябва да се занимават с нещо.

А аз имах важни функции.

Имах кон, който отнемаше три четвърти от времето ми.

Имах тълпи за очароване.

Имах репутация за опазване.

Имах да създавам легенда.

А най-вече имаше война — епичната и страшна война в гетото на Санлитун.

Вземете една сюррия деца от всички националности и ги затворете в тясно, бетонирано пространство. Оставете ги свободни и без надзор.

Тези, които предполагат, че децата ще си подадат приятелски ръце, са големи наивници.

Нашето пристигане съвпадна с една конференция на върха, на която бе декларирано, че краят на Втората световна война е бил малко преждевременен.

Всичко можеше да започне отначало, след като нищо не се бе променило и лошите продължаваха да бъдат германците.

А германци в Санлитун не липсваха.

Освен това Втората световна война не се беше разгърнала достатъчно. Този път на страната на съюзниците се нареждаха всички възможни нации, включително чилийци и камерунци.

Обаче никакви американци, нито англичани.

Расизъм? Не, география.

Войната се водеше в гетото на Санлитун.

Англичаните бяха настанени в старото гето, наречено Уайдзяо Далоу. Американците пък живееха всички заедно в частното си ранчо около своя посланик, някой си Джордж Буш.

Отсъствието на тези две нации въобще не ни притесни. Можехме и без англичани и американци. Но без германци не можехме.

Войната започна през 1972-ра. През тази година разбрах една огромна истина — на земята може без всичко друго, но не и без враг.

Без враг човекът е същество окаяно. Животът му е истинско изпитание, унило и тягостно несъществуване.

Врагът, това е Месията.

Самото му наличие е достатъчно, за да се задейства човешкото същество.

Благодарение на врага злокобният инцидент, наречен живот, се превръща в епопея.

Така че Христос е бил прав да каже: „Обичайте враговете си“.

Но е направил някои погрешни заключения, а именно че трябва да се помирим с врага, да подадем и другата си буза и т.н.

Как ли пък не! Ами нали като се помирим с врага си, той престава да е враг.

А ако вече няма враг, човек трябва да си намери друг и всичко започва отначало.

Така че е безсмислено.

Значи трябва да обичаме врага си, но да не му го казваме. В никакъв случай не трябва да се стига до примирие.

Примирието е лукс, който човекът не може да си позволи.

Неслучайно всички мирни периоди са завършвали с нова война.

Докато войните обикновено приключват с мирни периоди.

Тъй че мирът е вреден за човека, докато войната е полезна.

Следователно трябва да приемем философски няколкото ѝ неприятни страни.

В нито един вестник, информационен бюлетин или историография не е отбелязана световната война в гетото на Санлитун, която продължи от 1972 до 1975 година.

Ето защо от най-ранна възраст съм наясно с цензурата и дезинформацията.

Възможно ли е да бъде преценен като незначителен един тригодишен конфликт, в който участват десетина националности и по време на който са се извършвали ужасяващи жестокости?

Претекстът за мълчанието на медиите: средната възраст на участниците, която е около 10 години. Означава ли това, че децата са чужди на Историята?

След международната конференция от 1972 година някакъв портаджия информира възрастните за войната, която щеше всеки момент да започне.

Родителите разбраха, че създалото се напрежение е прекалено голямо, за да могат да попречат на предстоящия конфликт.

В същото време една нова война срещу германците щеше да има тежко отражение върху отношенията с възрастните тевтонци, а пък в Пекин некомунистическите страни трябваше да бъдат сплотени.

Родителска делегация постави условията: „Да“ на световната война, след като е неизбежна, но нито един западен германец не трябва да бъде смятан за враг.

Тази клауза въобще не ни смути — източните германци бяха достатъчно многобройни, за да свършат работа.

Възрастните обаче искаха и друго — те настояваха западните германци да бъдат привлечени в съюзническата армия. Не можехме да се решим на такова нещо. Приехме да не ги унищожаваме, но да се бием рамо до рамо с тях, ни се струваше противоестествено. Впрочем и самите западногермански деца не бяха съгласни. Горките, при липсата на враг те бяха обречени на неутралитет и скучаеха до смърт. (С изключение на неколцината изменници, застанали на страната на Източна Германия — редки случаи на предателство, които никога не се споменаваха.)

Така възрастните решиха, че са въвели ред — детската война беше война срещу комунизма. Заявявам най-отговорно от името на децата, че това въобще не беше така. В ролята на лошите виждахме само германците. Доказателството е, че никога не нападнахме албанците или българите от Санлитун. Техните малобройни представители останаха извън играта.

Въпросът за руснаците беше ясен — те също си имаха частно имение. Другите източноевропейски страни разполагаха с резиденции в Уайдзяо Далоу, с изключение на Югославия, която нямахме причини да смятаме за враг, и на Румъния, с която възрастните ни принудиха да се съюзим — по това време беше израз на добър тон да имаш приятели румънци.

Това бяха единствените вмешателства на родителите в обявената от нас война. Държа да подчертая, че те ни се виждаха незначителни.

През 1974 година с моите седем години аз бях най-малката сред съюзниците. Доайенът, който беше на тринайсет, ми правеше впечатление на старец. Ядрото на нашия състав бяха французите, но най-широко бе представен африканският континент — камерунци, малийци, заирци, мароканци, алжирци и т.н. изпълваха нашите батальони. Участваха още чилийци, италианци и прословутите румънци, които не можехме да понасяме, защото ни бяха наложени и защото приличаха на официална делегация.

Белгийците бяха трима — брат ми Андре, сестра ми Жулиет и аз. Нямаше други деца от нашата националност. През 1975-а пристигнаха две изящни малки фламандки, но те бяха отчайващи миролюбки и полза от тях нямаше.

Още през 1972-ра в армията се сформира твърдо ядро от три вечно свързани страни и в приятелство, и в битки — французи, белгийци и камерунци. Последните имаха смайващи имена и дебели гласове и се смееха непрекъснато. Всички ги обожаваха.

Французите ни изглеждаха забавни. С неподправена наивност те искаха да им говорим на белгийски, което ни развеселяваше. Освен това често споменаваха извънредно смешното име Помпиду.

Италианците олицетворяваха и най-доброто, и най-лошото. Сред тях имаше колкото смелчаци, толкова и страхливци. При това героизмът на смелите зависеше от настроението им. Най-дръзките можеха да се окажат най-боязливи още на следващия ден след подвига си. Имаше и една полуиталианка-полуегиптянка, на име Джихан. На 12 години тя тежеше 65 килограма и беше висока метър и седемдесет. Да разполагаме с подобно чудовище, беше голям коз — Джихан сама можеше да пропъди немски патрул, а да гледаш как тялото ѝ раздава удари, беше истински спектакъл. Този ужасяващ растеж обаче беше повредил характера ѝ. В дните, когато нарастваше, Джихан не ставаше нито за употреба, нито за общуване.

Заирците се биеха чудесно. Проблемът беше в това, че се биеха колкото с врага, толкова и помежду си. А ако се намесехме в междуособиците им, се биеха и срещу нас.

Войната скоро придоби сериозни измерения и стана ясно, че няма да минем без болница.

В гетото, близо до тухларницата, намерихме гигантски дървен сандък, останал от нечие настаняване. Десетина от нас можеха да застанат в него прави. Сандъкът бе единодушно избран за военна болница. Липсваше ни обаче медицински персонал. Десетгодишната ми сестра Жулиет беше преценена като прекалено хубава и нежна, за да се бие на фронта. Назначиха я за медицинска сестра-лекар-хирург-психиатър-интендант и тя се справи блестящо. Жулиет открадна от швейцарските дипломати, които имаха репутация на много чисти хора, стерилна марля, меркурохром, аспирин и витамин С — тя смяташе витамините за върховно средство срещу малодушието.

По време на една мащабна операция нашата армия обсади гаража на едно източногерманско семейство. Гаражите представляваха стратегически позиции, тъй като в тях възрастните държаха провизиите си. Складираните продукти бяха истинско съкровище в Пекин, където можеше да се купи само свинско месо и зеле.

От този тевтонски гараж измъкнахме кашон, пълен с пакетчета супа на прах, които отнесохме в болницата. Трябваше да измислим как да ги използваме. На специален симпозиум се реши, че супата е още по-вкусна, когато се консумира в прахово състояние. Генералите се събраха тайно с медицинската сестра лекар и издадоха заповед супата да бъде нашето военно плацебо — панацея срещу физическите рани, но и срещу душевните терзания. Разтварянето ѝ във вода се наказваше от военен трибунал.

Плацебото придоби такъв успех, че болницата беше вечно пълна. Симулантите можеха да бъдат лесно разбрани — Жулиет бе превърнала диспансера в преддверие на рая. Тя слагаше болните и ранените да легнат върху дюшеци от „Женмин Жибао“, разпитваше ги нежно и сериозно за страданията им, пееше им приспивни песни и им вееше с ветрило, докато изсипваше в отворените им усти съдържанието на пакетче супа. Едва ли градините на Аллах можеха да предложат по-приятен престой.

Генералите се досещаха за истинската причина на епидемиите, но не осъждаха тази хитрост, която в края на краищата повдигаше духа на войската и привличаше многобройни доброволци. Новозаписалите се искаха да станат войници с надеждата да бъдат ранени. Това не

отчайваше военачалниците, които все пак се надяваха да направят от тях достойни бойци.

Трябваше доста да упорствам, за да ме приемат в редовете на съюзниците. Смятаха ме за прекалено малка. В гетото имаше и други деца на моята възраст, дори и по-малки, но те нямаха военни амбиции.

Изтъкнах достойнствата си — смелост, упорство, безкрайна преданост и най-вече бързо яздене на кон.

Последното качество привлече вниманието.

Генералите дълго заседаваха. Накрая ме повикаха и ми съобщиха, че поради ниския ми ръст и бързината ми съм назначена за разузнавач.

— И понеже си още бебе, врагът няма да те заподозре.

Снизходителен довод, който не можа да помрачи радостта ми от назначението.

Разузнавач — нямаше по-красива, по-велика, по-достойна за мен дума.

Можех да я премятам във всички посоки, да я възсядам като мустанг, да вися на нея като на трапец — тя си оставаше все така хубава.

От разузнавача зависи самото оцеляване на армията. С риск за живота си той се придвижва сам из непозната територия, за да засече опасностите, които дебнат войнската му част. При най-малкия каприз на съдбата може да стъпи върху мина и да се пръсне на хиляди парчета, а после тялото му, превърнало се в героичен пъзел, бавно да падне на земята като конфети от човешка плът, приели формата на атомна гъба. Бойните другари на разузнавача наблюдават от лагера как органичните фрагменти излитат към небето и възкликват: „Това е разузнавачът!“. Издигнати на височина, съответстваща на историческото им значение, хилядите парчета замръзват за миг във въздуха и после се посипват с такова изящество, че даже врагът се разплаква, развълнуван от това тъй благородно жертвоприношение. Мечтаех си да умра по този начин, един такъв фойерверк щеше да ме превърне в неумираща легенда.

Мисията на разузнавача е да осветява пътя и това ми приляга като ръкавица — ще бъда горящ човешки факел.

Многолик като Протей, разузнавачът може да стане и невидим, неуловим. Неговият бегъл силует се промъква сред вражеските редици, без никой да го забележи. Обикновеният шпионин се забавлява да се дегизира, докато разузнавачът няма склонност към такива маскаради. Спотаен в мрака, той рискува живота си с гордо безразличие.

Когато разузнавачът се завръща при своите след самоубийствена мисия, трогнатата и благодарна армия приема безценната му информация като манна небесна. Отвори ли си устата, генералите го слушат, притихнали. Никой не го хвали, но прямите блестящи погледи, които му отправят, говорят повече от всичко друго.

В целия ми живот никоя друга длъжност не ми е носила по-голямо удовлетворение и не ми е изглеждала така подходяща за достойнствата, които си приписвах.

По-късно, когато ми връчат Нобеловата награда за медицина или пък ме канонизират за светица, ще приема хладно тези тривиални почести и ще си кажа, че най-достойната част от моето съществуване е вече в миналото и никой не може да ми я отнеме. До края на живота ми ще мога да шашвам хората с простичката фраза: „В Пекин по време на войната бях разузнавач“.

Въпреки че прочетох Хо Ши Мин в оригинал и преведох Маркс на класически хетски, въпреки че направих стилистичен анализ на епанадиплозите^[1] в Малката червена книга и превърнах комунизма в храна за размислите ми, или обратното, никога не можах да достигна заключенията, които направих на пет години.

Едва бях стъпила на Червената територия, дори още не бях напуснала летището, и вече бях разбрала.

Бях разбрала как положението може да се обобщи в една-едничка фраза, съдържаща твърдение едновременно красиво, просто, поетично и малко разочароващо като всяка голяма истина.

„Водата завира на 100 градуса.“ Елементарната красота на тази фраза не zasiща докрай. Но така е с всяка истинска красота — тя трябва да остави душата леко гладна.

По този показател моята фраза беше красива.

Ето я: „Комунистическа е страната, в която има вентилатори“.

Тази фраза има толкова сияйна структура, че може да послужи за пример в някой виенски трактат по логика. Но извън своите стилистични прелести тя е забележителна с това, че е вярна.

Когато на пекинското летище се изправих лице в лице с цял букет от вентилатори, истината ме връхлетя с необяснимата очевидност на прозрението.

Тези странни цветя с въртящи се венчета, затворени във фруктиери, бяха сигурен знак, че мястото е необикновено.

В Япония имаше климатични инсталации. Не си спомнях там да съм виждала пластмасови растения.

В комунистическите страни може да се случи да има климатични инсталации, но те не работят. Затова са нужни вентилатори.

По-късно живях и в други комунистически страни, в Бирма и Лаос, където моите наблюдения от 1972-ра се потвърдиха.

Не казвам, че в некомунистическите страни няма вентилатори, те просто се срещат много по-рядко и заемат незначително място — в това се състои тънката разлика.

Вентилаторът при комунизма играе ролята на епитета в творчеството на Омир. Омир не е единственият писател, който използва епитети, но под неговото перо те добиват истинския си смисъл.

През 1985-а в своя филм „Баща в командировка“ Кустурица е заснел сцена на комунистически разпит, в която участват трима герои: разпитвач, разпитван и вентилатор. В хода на нескончаемия сеанс от въпроси и отговори въртящата се глава на уреда в неумолим ритъм се спира, обърната ту към разпитвача, ту към разпитвания. Тя замръзва срещу единия, преди да се насочи към другия. Това абсурдно и ужасяващо движение нагнетява сцената до крайна степен.

По време на разпита нищо не се движи — нито двамата мъже, нито камерата. Само вентилаторът се люлее. Без него това напрежение никога не би се получило. Той играе ролята на античен хор, но далече по-непоносим, защото не съди, не мисли и се задоволява да върши с безпогрешна точност работата си на вентилатор. Ефикасен и без собствено мнение — мечтаният от тоталитарните режими античен хор.

Съмнявам се, че бих могла да убедя някого в уместността на моите разсъждения за вентилаторите дори с подкрепата на един прочут

югославски режисьор. Но това няма никакво значение. Нима все още има наивници, които си въобразяват, че теориите се създават, за да им бъде вярвано? Целта на теориите е да дразнят еснафите, да съблазняват естетите и да размиват всички останали.

Присъщо на разтърсващите истини е, че не се поддават на анализ. Виалат^[2] е написал тази прекрасна фраза: „Месец юли е много месечен месец“. Казвано ли е някога нещо по-истинско и по-разтърсващо за месец юли?

Днес вече не живея в Пекин и нямам кон. Замених Пекин с бяла хартия, а коня с мастило. Героизмът ми стана таен.

Винаги съм знаела, че животът на възрастните е безсмислен. От пубертета нататък съществуването не е нищо повече от епилог.

В Пекин животът ми имаше съществено значение. Човечеството имаше нужда от мен.

Бях разузнавач и се водеше война.

Нашата армия беше изобретила нова нападателна тактика.

Всяка сутрин китайските власти доставяха кисело мляко на жителите на гетото. Те поставяха пред вратата на всеки апартамент малка щайга с индивидуални стъклени купички мляко, покрити с хартия. Върху бялото мляко се стелеше слой жълтеникаво сирище.

На разсъмване група командоси от мъжки пол отиваха до източногерманските апартаменти, повдигаха хартията, изпиваха сирището и го заменяха със същото количество жълтеникава течност, произхождаща от организма им. После покриваха купичките и се стопяваха в пространството.

Никога не разбрахме дали нашите жертви ядяха киселото си мляко. Може да се смята, че да, защото нямаше никакви оплаквания. Китайските млечни продукти бяха толкова кисели, че странният привкус би могъл да остане незабелязан.

Тази безсрамна операция ни караше да се оригваме от екстаз. Казвахме си: ама колко сме гадни. Беше грандиозно.

Децата от Източна Германия бяха твърди, смели и силни. Задоволяваха се да ни напердасат, което бе нищо в сравнение с

нашите престъпления.

Ние бяхме гадове от голям калибър. Общата мускулна маса на нашата армия бе смешна в сравнение с тази на врага, който впрочем бе по-малоброен, но ние пък бяхме далече по-лоши.

Когато някой от нашите попаднеше в ръцете на източните германци, той се измъкваше оттам час по-късно, подут и насинен.

Когато станеше обратното, германците плащаха много по-висока цена.

Като начало, при нас обработването на врага беше далече по-продължително. С всеки немец се забавлявахме поне един следобед. Понякога значително повече.

Започвахме с интелектуална оргия, по време на която обсъждахме съдбата му. Говорехме на френски и тевтонецът не разбираше нищо, от което страховете му нарастваха. Още повече че правехме предложенията си с ликуваща жестокост, а лицата и гласовете ни играеха ролята на превъзходни субтитри. Омаловажаването беше под достойнството ни.

— Ще му отрежем... и... — беше класическото въведение в словесната ни канонада.

(Сред източните германци нямаше нито едно момиче. Така и не намерих обяснение на тази загадка. Може би родителите им ги оставяха в родината в ръцете на някой треньор по плуване или хвърляне на диск.)

— С кухненския нож на господин Чан.

— Не, с бръснача на господин Циглер.

— И ще го накараме да си ги изяде — отсичаше прагматикът, който намираще за второстепенни обстоятелствените пояснения за начин.

— И да си хапне... за гарнитура...

— Ама много бавно — подхващаше почитателят на наречията.

— Да, трябва хубаво да ги сдъвче — добавяше диетологът.

— И накрая ще го накараме да повърне — заявяваше богохулникът.

— В никакъв случай! Той ще бъде прекалено доволен от това! Трябва да ги държи в стомаха си — провикваше се обзетият от чувство за святост.

— И ще му запушим... за да не излязат никога вече — добавяше далновидният.

— Да — съгласяваше се последователят на свети Матей.

— Няма да стане — изказваше се филистерът, когото никои не слушаше.

— С цимента на работниците. Ще му запушим и устата, за да не вика за помощ.

— Всичко ще му запушим! — възкликваше мистикът.

— Китайският цимент е боклук — отбелязваше експертът.

— Още по-добре, така устата му ще бъде пълна с боклук! — изказваше се изпадналият в транс мистик.

— Но той ще умре — мънкаше страхливецът, който се вземаше за Женевската конвенция.

— Няма — отсичаше последователят на свети Матей.

— Ще му попречим да умре. Би било прекалено лесно.

— Трябва да страда докрай!

— Какъв край? — тревожеше се Женевската конвенция.

— Ами краят. Когато го пуснем да иде да плаче при мама.

— Представям си физиономията на майка му, като види как сме подредили гадното ѝ хлапе.

— Така ѝ се пада, като има немски деца!

— Единствените добри германци са германците, натъпкани с китайски цимент!

Този афоризъм, достатъчно пещерен, за да предизвика ентусиазма ни, биваше подхващан хорово.

— Добре. Но първо ще трябва да му изтръгнем косите, веждите и миглите.

— И ноктите!

— Всичко ще му изтръгнем! — заявяваше мистикът.

— И ще смесим всичко това с цимента, преди да го запушим, за да е по-солидно.

— Ще му остане незабравим спомен.

В тези упражнения по стил имаше нещо трогателно, тъй като много бързо достигаме границите на езика, а доста често разполагаме с жертва и ни трябваха съкровища от въображение, за да продължим наддаването, без да го опошлим.

Понеже тялото беше по-бедно от езика, ние изследвахме думите с настървение, от което би трябвало да се поучат лексикографите.

— Наричат ги и тестикули.

— Или гонади.

— Гонади! Като гранати!

— Ще му отвинтим гонадите!

— И от тях ще направим гонадина.

Аз най-малко говорех по време на тези турнири, в които фразите се предаваха от един на друг като в „Пусни, пусни кърпичка“. Слушах, покорена от толкова красноречие и от толкова дързост в злосторничеството.

Ораторите сякаш виртуозно жонглираха помежду си, докато някой непохватник не изпуснеше топката. Предпочитах да стоя извън играта и да дебна движението на думите. Можех да говоря само когато бях сама — тогава поставях фразата на главата си и я плъзгах към върха на носа си като червена топка.

Клетото германче се напикаваше от страх, докато нашата армия преминеше най-последно от теорията към практиката. То чуваше заплашителните ни смехове и словесния ни картечен огън. Често, когато палачите се доближаваха до жертвата, тя за огромна наша радост започваше да плаче.

— Мухльо!

— Мека гонада!

Уви, такава е трагичната природа на езика — реалните неща не достигат нивото на думите. Така че наложените наказания никак не бяха разнообразни.

Обикновено се ограничавахме с потапяне на врага в „тайното оръжие“.

Тайното оръжие съдържаше урината на всеки от нас, с изключение на частта, запазена за немското кисело мляко. Полагахме изключително старание да запазваме с ценната течност само големия общ резервоар. Той беше поставен на върха на аварийното стълбище в най-високата сграда на гетото и беше пазен от най-свирепите сред нас.

(Дълго време възрастните и някои други зрители се питаха защо децата така често тичат задъхани по това стълбище.)

Към урината с бързо вехнеща свежест се прибавяше известно количество зелен туш, наричан също китайско мастило, което тук бе

двойно китайско — доста елементарна химическа формула, която водеше до образуването на зеленикав еликсир с аромат на амоняк.

Хвацахме немца за краката и ръцете и го потапахме до дъното на резервоара.

След това изхвърляхме тайното оръжие, смятайки, че жертвата е нарушила чудовищната му чистота. И започвахме да събираме урина за следващия пленник.

---

[1] Реторическа фигура, при която една и съща дума се повтаря в началото и в края на изречението. — Б.р. ↑

[2] Александър Виалат (1901–1971) — френски писател, автор на петнайсетина романа, известен с парадоксалните си фрази. — Б.р. ↑

Ако трябваше тогава да прочета Витгенщайн, щях да реша, че се е разминал с истината. Седем неясни предложения за обяснението на света, когато само едно-единствено, и то толкова просто, можеше да даде ключ към цялата система!

Дори нямаше нужда да мисля, за да го открия. Дори нямаше нужда да го формулирам, за да го изживея. Това беше една естествена сигурност, която се пораждаше в мен всяка сутрин.

„Светът съществува, за да съществувам аз.“

Моите родители, комунизмът, памучните рокли, „Приказките от хиляда и една нощ“, натуралното кисело мляко, дипломатическият корпус, враговете, миризмата от печенето на тухли, правият ъгъл, зимните кьнки, Джоу Ънлай, правописът и булевардът на Обитаемата грозота — никое от изброените неща не беше безполезно, тъй като всички те съществуваха с оглед на моето съществуване.

Светът завършваше с мен.

Грехът на Китай беше прекалената скромност. Средната империя? Достатъчно беше само да чуеш тази формулировка, за да усетиш колко е ограничена. Китай може да е в средата на планетата, при условие че стои послушно на мястото си.

А аз можех да отида където си искам — гравитационният център на света вървеше по петите ми.

Благородството изисква да се признават очевидните неща. Не биваше да се отрича, че светът се бе подготвял за моето появяване в продължение на милиарди години. Въпросът за това, което идваше след мен, не ме занимаваше. Без съмнение щяха да изминат няколко милиарда години, преди последните изследователи да приключат с анализирането на моя случай. Но този далечен аспект на проблема имаше прекалено малко значение в сравнение със спешния шемет на дните ми. Оставях тези умозрения на моите тълкуватели и на тълкувателите на моите тълкуватели.

И така, Витгенщайн не ми вършеше работа.

Той бе допуснал сериозната грешка да пише. А е трябвало да се откаже навреме.

Докато китайските императори не пишели, Китай достигнал до апогея на апогея си. Упадъкът започва с първото императорско писание.

Аз не пишех. Когато човек трябва да впечатлява огромни вентилатори, когато има кон, който трябва да изтощава от галопиране, армия, за която да разузнава, важен пост и враг, когото да унижава, той запретва ръкави и не пише.

Въпреки това началото на моя упадък бе поставено точно там — в сърцето на Града на вентилаторите.

Всичко започна в мига, когато разбрах, че не аз съм центърът на света.

И когато като омагьосана открих кой беше центърът на света.

През лятото често ходех боса. Съвестните разузнавачи никога не трябва да носят обувки.

Така моите стъпки вдигаха толкова малко шум, колкото *тайдзицюан*, забранена по онова време дисциплина, която неколцина нейни страстни привърженици практикуваха скришом и в ужасна тишина.

Потайно и тържествено търсех врага.

Санлитун беше толкова грозно място, че за да оцелееш, се налагаше да проявяваш постоянен героизъм.

Аз чудесно си оцелявах. Героизмът, това бях аз.

Но ето че един ден непозната кола спря пред съседната сграда.

Новопристигнаха — още чужденци, които трябваше да живеят в гетото, за да не заразяват китайците.

В колата имаше големи куфари и четирима души, сред които фигурираше и центърът на света.

Центърът на света живееше на четирийсет метра от моето жилище.

Центърът на света беше от италианска националност и се казваше Елена.

Елена се превърна в центъра на света веднага щом стъпи на бетонната земя на Санлитун.

Баща ѝ беше дребен, подвижен италианец, а майка ѝ — висока индианка от Суринам с безпокоителния поглед на боец от Сияйната пътека.

Шестгодишната Елена беше хубава като ангел, позиращ за художествена фотография.

Имаше тъмни, огромни и неподвижни очи, кожата ѝ беше с цвят на мокър пясък.

Косата ѝ, черна като бакелит, блестеше така, сякаш бе полирана косъм по косъм, и се спускаше безкрайно по гърба ѝ.

Прелестният ѝ нос можеше да докара на Паскал амнезия.

Бузите ѝ описваха небесен овал, но достатъчно бе да се види съвършената ѝ уста, за да се разбере колко е лоша.

Тялото ѝ олицетворяваше космическата хармония — плътно и деликатно, по детски гладко, с анормално чист контур, то сякаш се стремеше да се открои по-добре от другите върху екрана на света.

Всяко описание на Елена би свело „Песен на песните“ до нивото на касапски опис.

Един поглед бе достатъчен, за да стане ясно, че да обичаш Елена, е за страданието това, което е Гревис за френската граматика — една презряна и задължителна класика.

Този ден тя носеше рокля като от филм — украсена с бяла английска бродерия. Щях да умра от срам, ако трябваше да облека такава дреха. Но Елена не споделяше нашата ценностна система и роклята ѝ я превръщаше в ангел.

Тя излезе от колата и не ме видя.

Горе-долу такава си остана политиката ѝ към мен през цялата година, която предстоеше да прекараме заедно.

По примера на мистификациите, от които се е вдъхновявал, Китай си има своите жанрови правила.

Кратък урок по граматика.

Да се каже: „Научих се да чета в България“ или „Срещнах Йолали в Бразилия“, е правилно. Но би било погрешно да се каже: „Научих се да чета в Китай“ или „Срещнах Йолали в Китай“. Казва се така: „Именно в Китай се научих да чета“ и „Именно в Пекин срещнах Йолали“.

Няма нищо по-коварно от синтаксиса.

От само себе си се разбира, че горната форма не се употребява за нещо от ежедневието.

Ясно е, че не можем да кажем: „Именно през 1974 година си избърсах носа“ или „Именно в Пекин си завързах обувките“, без да добавим „за първи път“, иначе фразата ще бъде някак незавършена.

Учудваща последица — ако китайските истории звучат така невероятно, то е по граматически причини.

Когато синтаксисът се докосва до митологията, най-доволни са стилистите.

А когато пък сме задоволили изискванията на стилистите, можем да рискуваме с фразата: „Именно в Китай открих свободата“.

Тълкувателен вариант на скандалното: „Именно в чудовищния Китай на Бандата на четиримата открих свободата“.

Или на абсурдното: „Именно в затворническото гето на Санлитун открих свободата“.

Единственото извинение за това толкова шокиращо твърдение бе, че то беше вярно.

Онзи кошмарен Китай изумяваше възрастните чужденци. Това, което виждаха, ги възмущаваше, това, което не виждаха, ги възмущаваше още по-силно.

Децата им обаче се забавляваха.

Страданията на китайския народ не ги интересуваха.

А да живеят затворени в бетонно гето със стотици други деца, за тях бе истинска идилия.

За мен, още повече отколкото за другите, това беше откриване на свободата. Бях прекарала дълги години в Япония. Детството ми започна в японската система, иначе казано, в казармата. Гувернантките вкъщи много се грижеха за мен.

В Санлитун никой не надзираваше децата. Бяхме толкова многобройни, а пространството — така тясно, че това изглеждаше ненужно. Като по някакъв неписан закон, щом пристигнеха в Пекин, родителите оставяха потомците си на мира. За да не изпаднат в депресия, те излизаха всяка вечер и ни оставяха сами. С типичната за възрастта им наивност смятаха, че сме изморени и си лягаме в девет часа.

Всяка вечер определяхме един дежурен, който съобщаваше за връщането на родителите. Когато настъпеше този миг, се разпръскахме панически. Тичахме към съответните си килии, скачахме в леглата с дрехите и се преструвахме, че спим.

Защото войната беше най-хубава през нощта. Виковете на уплашените ни врагове отекваха по-добре в тъмнината, засадите ставаха по-загадъчни, а моята роля на разузнавач добиваше по-дълбок смисъл — възседнала своя кон, който вървеше в равнин, аз се чувствах като жив факел. Не, не бях Прометей, а самият огън, открадвах самата себе си и във върховна възбуда наблюдавах потайния пробег на моя светлик върху грамадния мрак на китайските стени.

Войната беше най-благородната игра. Самото ѝ име звучеше като сандък със съкровища. Разбивахме ключалката му и блясъкът на бижутата заструяваше по лицата ни — дублони, перли и скъпоценни камъни, но най-вече луда агресия, разкошни рискове, грабежи, безкраен терор и накрая, диамантът на диамантите — волността, свободата, която свистеше в ушите ни и ни превръщаше в титани.

Какво от това, че не можехме да излизаме от гетото! Свободата не се изчисляваше в квадратни метри, тя се състоеше в шанса, че бяхме оставени на себе си. Родителите не можеха да ни направят похубав подарък от това, да забравят за нас.

Забравени от китайските и родителските власти, бяхме обхванати от опиянение, героизъм и свещена лошотия.

Да играем на друго освен на война, щеше да е равнозначно на пълно падение.

Точно това Елена никога не разбра.

Елена не искаше нищо да разбира.

Още от първия ден тя се държеше така, сякаш вече беше разбрала всичко, и изглеждаше много убедителна. Имаше мнение и не се стремеше да го аргументира. Говореше малко, с високомерно и непринудено самочувствие.

— Не ми се играе на война. Не е интересно.

За щастие, само аз чух това кощунство. Реших да покрия случая. За нищо на света не биваше съюзниците да си помислят нещо лошо за моята любимка.

— Войната е прекрасна — възразих аз.

Тя като че ли не ме чу. Имаше дарбата да изглежда така, сякаш не слуша.

Винаги имаше вид на човек, който няма нужда от нищо и от никого.

Живееше така, сякаш ѝ беше напълно достатъчно да бъде най-хубавата и да има най-дългата коса.

Никога не бях имала приятел или приятелка. Дори и не бях помисляла за това. За какво можеха да ми послужат те? Бях очарована от собствената си компания.

Имах нужда от родители, врагове и братя по оръжие. В по-малка степен се нуждаех от роби и публика — въпрос на лукс.

Нещата, които не спадаха към тези пет категории, можеха и да си спестят съществуването.

Особено евентуалните приятели.

Родителите ми си имаха приятели. Това бяха хора, с които те се събираха да пият разноцветни алкохолни напитки. Като че ли не можеха да си ги пият сами!

Извън това приятелите служеха за това, да говорят и да слушат. На тях можеше да се разказват безсмислени истории, които ги караха да се смеят много силно, а после те на свой ред разказваха други. Освен това се хранеха.

Понякога приятелите танцуваха. Това беше отчайващ спектакъл.

Накратко, приятелите бяха вид хора, в чиято компания човек се отдава на нелепи, дори гротескни занимания или на най-обикновени дейности, за които те не са му необходими.

Наличието на приятели говореше за изроденост.

Брат ми и сестра ми имаха приятели. Оправдава ги фактът, че тези хора бяха и техни братя по оръжие. Приятелството се раждаше от братството в битката. Така че нямаше нищо срамно.

Аз пък бях разузнавач и воювах сама. Приятелите бяха подходящи за другите.

Любовта ме засягаше още по-малко. Тя беше някаква чудатост, свързана с географията. Според „Приказки от хиляда и една нощ“ често се наблюдаваше в страните от Близкия изток. Аз живеях в Далечния изток.

Противно на това, което някой може да помисли, в отношението ми към другите нямаше никаква суета. То беше просто логично.

Светът свършваше с мен — не беше моя вината, не го бях искала. Трябваше да се съобразявам с този факт. За какво ми беше да си усложнявам живота с приятели? Те нямаха роля в моето съществуване. Аз бях центърът на света и те не можеха да ме поставят по в центъра.

Единствено важно беше отношението между човека и коня.

Срещата ми с Елена не беше сдаване на властта — аз нямах такава и затова не ме беше грижа. Тя беше едно интелектуално преместване — центърът на света вече беше извън мен. И аз правех всичко, за да се доближа до него.

Разбрах, че не е достатъчно да бъда близко до нея. Трябваше и да означавам нещо за нея. Случаят не беше такъв. Тя не се интересуваше от мен. Честно казано, нищо не я интересуваше. Не гледаше нищо, не казваше нищо. Изглеждаше доволна да бъде вътре в себе си. При това се усещаше, че обича да я гледат и че това ѝ доставя удоволствие.

Щеше да ми е нужно време, за да разбера, че Елена искаше само едно — да бъде гледана.

Така, без да знам, аз я правех щастлива, защото я поглъщах с очи. Беше ми невъзможно да откъсна погледа си. Никога не бях виждала по-красиво нещо. За първи път в живота си бях поразена от нечия красота. Вече бях срещала хубави хора, но никой от тях не беше приковавал вниманието ми. По неясни и до днес причини красотата на Елена ме завладя изцяло.

Обикнах я още от първия миг. Как се обясняват подобни неща? Нямах никакви намерения да обичам когото и да било. Не знаех, че нечия красота може да предизвика чувства. И ето че властно и внезапно всичко започна в мига, в който я видях — тя беше най-хубавата, следователно я обичах, следователно тя ставаше център на света.

Мистерията не спря дотук. Разбрах, че нямаше да се задоволя с това да я обичам. Трябваше и тя да ме обикне. Защо ли? Ами ей така.

Запознах я с въпроса по най-прост начин. Реших, че е естествено да я информирам.

— Трябва да ме обичаш.

Тя благоволи да ме погледне, но можех да мина и без този поглед. Засмя се презрително. Явно бях казала някаква глупост. Значи

трябваше да ѝ обясня нещата.

— Трябва да ме обичаш, защото аз те обичам. Разбираш ли?

Смятах, че с тази допълнителна информация всичко ще се подреди както трябва. Но Елена се разсмя още по-силно.

Почувствах смътна обида.

— Защо се смееш?

Със сдържан, високомерен и развеселен глас тя отговори:

— Защото си глупава.

Така бе посрещнато първото ми обяснение в любов.

Всичко открих едновременно: заслепление, любов, алтруизъм и унижение.

Тази тетралогия се разигра в горния ред още през първия ден. Заклучих, че между тези четири злополуки има логическа връзка. Трябваше следователно да се избегне първата, но вече беше късно. Впрочем не бях сигурна, че имам избор.

Съжалявах за тази ситуация, защото заради нея открих страданието, което ми се видя особено неприятно.

Въпреки това не можех да съжалявам за любовта си към Елена, нито за това, че тя съществуваше. Не можеше да се съжалява за такова нещо. Щом като съществуваше, значи беше неизбежно да я обичам.

От първата секунда, в която я обикнах — тоест още щом я видях — реших, че трябва да се направи нещо. Натрапчивата мисъл се наложи от само себе си и не ме напусна до края на тази любов.

„Трябва да се направи нещо.“

„Понеже обичам Елена, понеже е най-красивата, понеже на земята живее толкова достойна личност, понеже я срещнах, понеже, дори да не го знае, тя е моята любима, трябва да се направи нещо.“

„Нещо грандиозно, нещо прекрасно, нещо като за нея и за любовта ми.“

„Например да убия немец. Но няма да ме оставят да го направя. Винаги пускаме жертвите да си отидат. Номер от страна на възрастните и на Женевската конвенция. Тази война е фалшива.“

„Не. Нещо, което ще мога да извърша сама. Нещо, което ще ѝ направи впечатление.“

Вълна от отчаяние подкоси краката ми. Седнах на бетона. Скова ме съзнанието за моето безсилие. Не можех да помръдна.

Не исках повече никога да се движа. Исках да изтлея, да остана така, седнала върху бетона, без да правя нищо, без да пия, без да ям до смъртта си. Надявах се да умра много бързо и любимата ми да бъде много впечатлена.

Не, нямаше да стане. Щяха насила да ме вдигнат, да ме накарат да ям и да пия с помощта на фуния. Възрастните щяха да ме направят за смях.

Значи, ще е обратното — след като нямам право да остана неподвижна, ще се движа. Тогава да ги видя.

Трябваше да положа страхотно усилие, за да раздвижа това тяло, което страданието беше превърнало в камък.

Изтичах към конюшните и се метнах на коня си.

Пазачите не ми попречиха да изляза.

(Лековерието на китайската стража не спираше да ме учудва. Дори се чувствах леко обидена от факта, че не ме намираха за подозрителна. За три години в Санлитун нито веднъж не ме обискираха. В системата явно имаше нещо гнило.)

По булеварда на Обитаемата грозота пришпорвах коня си в най-шумният галоп в историята на скоростта.

Нищо не можеше да го спре. Не знаех кой от двамата беше по-опиянен — конят или ездачката. Въодушевляването беше споделено. Мозъкът ми скоро премина звуковата бариера. Един от илюминаторите на пилотската кабина се пръсна на парчета и вътрешността на главата ми за секунда беше всмукана от атмосферата навън. Оглушителна празнина изпълни черепа ми и страданието ми изчезна едновременно с мислите ми.

Конят ми и аз не бяхме вече нищо друго, освен болид, пуснат в Града на вентилаторите.

Тогава по улиците на Пекин нямаше почти никакви коли. Можеше да галопираме, без да спираме на кръстовищата, без да гледаме, без да внимаваме.

Моят нереален бяг продължи четири часа.

Когато се върнах в гетото, от мен бе останала едната омая.

„Трябва да се направи нещо.“ Бях направила нещо — бях се претопила в скоростта през тези часове из града.

Разбира се, Елена нищо не узна. В известен смисъл така беше още по-прекрасно.

Благородството на моя безкористен галоп ме изпълваше с гордост. Но тази гордост щеше да отиде нахалост, ако Елена не научеше за нея.

На следващия ден приближих към италианката с лице, излъчващо езотеризъм.

Тя не благоволи да ме погледне.

Това не ме разтревожи. Все щеше да ме види.

Седнах до нея на оградата и казах с безразличен тон:

— Имам кон.

Тя ме погледна с недоверие. Тържествувах.

— Кон играчка?

— Кон, с който галопирам навсякъде.

— Тук, в Санлитун? Но къде е той?

Любопитството ѝ ме очарова. Хукнах към конюшните и се върнах на гърба на моя кон.

Моята възлюбена веднага разбра положението.

Сви рамене и без дори милостиво да ме подиграе, каза напълно равнодушно:

— Това не е кон, а колело.

— Кон е — настоях спокойно.

Твърдата ми убеденост не доведе до нищо. Елена вече не ме слушаше.

Да притежаваш хубаво голямо колело в Пекин, беше като да имаш крака — нещо съвсем нормално. Моето бе придобило такова митологично значение в живота ми, че го бях издигнала в ранг на кон.

За мен тази истина беше напълно установена и не ми трябваше никаква вяра, за да покажа животното. Дори за миг не помислих, че Елена може да види в него не кон, а нещо друго.

И до днес нямам обяснение. Не беше никаква детинска фантазмагория, нито вълшебно преображение. Това колело си беше кон. Не си спомням да е имало момент, в който да съм го решила. Този кон беше кон открай време. Не можеше да е иначе. Това животно от плът и кръв бе част от обективната действителност, както и грамадните вентилатори, на чиито лица хвърлях презрителен поглед по време на моите разходки. Напълно искрено вярвах, че центърът на света ще види същото.

Беше едва вторият ден, а любовта ми вече застрашаваше менталната ми вселена.

В сравнение с това революцията на Коперник беше обикновена шега. Реших да се приютя в упорството си и провъзгласих: „Елена е сляпа“.

Спираш да страдаш, ако главата ти е празна — това е единственият начин. А единственият начин да изпразниш главата си до дъно е да се движиш колкото може по-бързо, да пришпориш коня си, да посрещаш с чело вятъра, да бъдеш просто продължение на галопиращия кон, да бъдеш рогът на еднорога и да пориш въздуха до последния двубой, в който победител ще бъде ефирът, а конят и конникът, изгубени в своето въодушевление, ще се разпаднат и ще бъдат погълнати от невидимото, всмукани и разпръснати от вентилаторите.

Елена е сляпа. Този кон е кон. Докато скоростта и вятърът носят свобода, ще го има и коня. Наричам кон не това, което е на четири крака и произвежда фъшкии, а това, което проклина земята и ме отдалечава от нея, което ме вдига и ме държи да не падна, което ще ме тъпче до смърт, ако се поддам на изкушението на калта, което кара сърцето ми да пее, а корема да цвили и ме хвърля в такъв френетичен възторг, че се налага да притварям клепачи, защото и най-силната светлина не заслепява така, както плесницата на въздуха.

Наричам кон това единствено място, където можеш да се почувстваш необвързан, да се изтръгнеш от корените си, да изгубиш всяка съзнателна мисъл, всяка идея за бъдещето, за да остане от теб само порив, напорист като прииждаща вълна.

Наричам кон достъпа до безкрая и езда — момента, в който срещам множество монголци, татари, сарацини, червенокожи и други братя по галоп, родени, за да бъдат ездачи, тоест за да бъдат.

Наричам яздене духа, който хвърля къчове изпод четирите си подкови, и знам, че моето колело има четири подкови, че хвърля къчове и че е кон.

Наричам ездач този, чийто кон го е измъкнал от подвижните пясъци и го е върнал на свободата, която свисти в ушите.

Ето защо никога никой друг кон не е заслужавал това име повече от моя.

Ако Елена не беше сляпа, щеше да види, че това колело е кон, и щеше да ме обича.

Беше едва вторият ден и аз вече на два пъти се бях опозорила.

За китайците опозоряването е най-страшното, което може да ти се случи.

Не бях китайка, но и аз мислех така. Двойното унижение накърняваше дълбоко достойнството ми. Имах нужда от блестяща акция, за да измия срама си. Елена нямаше да ме обикне на по-ниска цена.

Чаках да ми падне случай.

Страхувах се от третия ден.

Всеки път когато измъчвахме заловено германче, противниковият лагер натупваше някого от нашите като наказателна мярка. Следваше отмъщение и т.н.

С тези наказателни акции наличните войскове части узаконяваха всичките си престъпления.

Това е то войната.

Не обръщаме внимание на децата, които се оправдават с плачливото: „Той започна!“, но всички конфликти на възрастните се зараждат по същия начин.

В Санлитун първи започнаха съюзниците. Но един от греховете на историческата наука е, че поставяме началото там, където искаме.

Източните германци никога не пропускаха да отбележат, че ние първи сме атакували в гетото.

На нас тези географски ограничения ни се струваха дребнави. Войната не бе започнала в Пекин през 1972-ра, а в Европа през 1939-а.

Няколко начеващи интелектуалци успяха да забележат, че през 1945-а е имало примирие. Отнесохме се към тях като към наивници. През 1945-а се бе случило същото като през 1918-а — войниците са оставили оръжията, за да си поемат дъх.

След почивката врагът не се бе променил. Така че всичко си беше по местата.

Един от най-ужасните военни епизоди с тежки последици бе битката за болницата.

Сред военните тайни, които всеки съюзник трябваше да опазва, фигурираше фактът, че имаме болница.

Бяхме оставили прословутия сандък на първоначалното му място. За външния наблюдател той оставаше невидим.

Правилото гласеше, че в болницата трябва да влизаме по възможно най-таен начин и винаги един по един. Това не беше проблем, тъй като контейнерът бе разположен покрай една стена близо до тухларницата и да се промъкнеш незабелязано, беше — може да се каже — като детска игра.

Впрочем германците бяха най-посредствените разузнавачи на света. Те не бяха открили нито една от нашите бази. Войната с тях беше лесна.

Можехме да се страхуваме само от някой предател, но бе невъзможно сред нас да има предатели. Имахме няколко страхливци, но нито един изменник.

Попадането във вражески ръце означаваше да понесеш побой — гадно преживяване, но ние всички можехме да го издържим. Не смятахме този вид насилие за нещо мъчително и не допускахме, че някой от нашите би могъл да издаде военна тайна, за да избегне толкова незначително наказание.

Обаче стана точно така.

Елена имаше десетгодишен брат. Колкото тя се отличаваше със своята красота и с класата си, толкова Клаудио беше жалък. Не че беше грозен или уродлив, но във всичко, което правеше, имаше толкова престореност, мекушавост и дребнавост, че предизвикваше всеобщо раздражение. Освен това, също като сестра си, и той винаги беше изрядно облечен, страничният път на косата му никога не се отклоняваше от правата линия, косата му блестеше от чистота, а изгадените му дрехи изглеждаха като извадени от каталог за децата на комунистическите апаратчици.

По тези чудесни причини ние всички го мразехме.

Не можехме обаче да му откажем да постъпи в армията. Елена смяташе войната за нещо смешно и ни гледаше отвисоко. Но Клаудио видя в нея средство за социална интеграция и прие унижението да бъде сред нас.

Приехме го — не можехме да поемем риска да развалим отношенията си с нашите многобройни италиански войници, сред които скъпоценната Джихан, като не приемем техен сънародник. Беше много изнервящо, защото и самите те мразеха новопристигналия, но се налагаше, като се има предвид, че вродената им мнителност преливаше от необясними парадокси.

Нямаше кой знае какъв проблем. Клаудио щеше да е един лош войник и толкоз. В армията не можеше да има само герои.

Две седмици по-късно по време на една схватка братът на Елена беше пленен от германците. Не бяхме виждали някой да се защитава така зле и да тича толкова бавно.

Общо взето, бяхме доволни. При мисълта за ударите, които щеше да понесе, изпитвахме радост и истинска симпатия към врага, защото малкият италианец беше прекалено кекаво мамино синче.

Клаудио се върна, накуцвайки. По него нямаше никакви следи от удари или наранявания. През плач ни разказа как германците му извъртели ходилото на 360 градуса. Бяхме изненадани от новите им похвати.

На другия ден немската атака направи болницата на стърготини, а братът на Елена забрави да куца. Разбрахме истината. Клаудио говореше английски зле, но достатъчно, за да ни предаде.

(Английският служеше за общуване с врага. Понеже то се заключаваше предимно в удари и мъчения, нямахме нужда да използваме този език. От друга страна, всички съюзници говореха френски — феномен, който ми се струваше напълно естествен.)

Италианските войници най-настоятелно от всички искаха наказание за предателя. Когато Клаудио ни разкри мащаба на малодушието си, свикахме военен съвет. Майка му лично дойде и ни призова да пощадим момченцето ѝ. „Ако падне и косъм от главата му, ще изядете пердаха на живота си!“, каза ни тя с ужасяващ поглед.

Обвиненият беше помилван, но се превърна в жив символ на подлостта и в обект на изключителното ни презрение.

За мен лично всяко средство за сближаване с Елена бе добре дошло. Навярно чрез майка ѝ и брат ѝ историята бе стигнала до нея. Аз ѝ разказах нашата версия.

Въпреки високомерния си вид, тя не можа да прикрие болката си. Разбрах я — ако Андре или Жулиет бяха обвинени в такова предателство, опозоряването им щеше да се отрази и на мен.

Тъкмо заради това ѝ разказах случката. Искях да я видя уязвена. Едно такова прелестно същество не можеше да има друго слабо място освен брат си.

Естествено, тя никога нямаше да се признае за победена.

— Така или иначе, войната е смешно нещо — каза тя с обичайното си презрение.

— Смешна или не, Клаудио си измоли с плач да участва в нея.

Тя знаеше, че аргументът ми е железен. Нищо не отговори и мълчаливо се затвори в себе си.

Но за миг я бях видяла да страда. За една секунда престана да бъде недосегаема.

Изживях това като разтърсваща любовна победа.

На зазоряване отново си припомних сцената. Наистина имах чувството, че съм се докоснала до възвишеното.

Дали в някоя световна култура съществува подобен митологичен епизод: „Пренебрегнатият влюбен, отчаян, че не може да се приближи до недостижимата любима, решава да ѝ каже, че брат ѝ е предател“?

Доколкото ми е известно, подобна сцена не е намерила никъде трагичната си илюстрация. Големите класици не биха описали такова подло поведение.

Недостойната страна на моята постъпка ми убягваше напълно. Но дори и да я бях осъзнала, едва ли щях да постъпя другояче. До такава степен бях забравила за себе си, че нямаше да се поколебая да се покрия с позор. Какво значение имаше моята стойност оттук нататък? Никакво, защото бях нищо. Докато бях центърът на света, трябваше да се държа на положение. Сега имах да бдя за репутацията на Елена.

Благославях съществуването на Клаудио. Без него нямаше да мога да направя пробив, нямаше да имам никакъв достъп, ако не до сърцето, то поне до честта на моята възлюбена.

Премятах сцената в главата си — аз, изправена срещу нейното обичайно безразличие, тя — хубава, просто хубава, неблаговоляваща да прави друго, освен да бъде хубава.

И после срамните думи: твоят брат, любима, твоят брат, когото ти не обичаш, защото ти обичаш само себе си, но който ти е брат, неотделим от твоя престиж, твоят брат, божествена, е подлец и долен предател.

Кратък, върховен миг, в който видях, че новината оголи в теб нещо неопределимо и следователно значимо! Благодарение на мен!

Нямах за цел да те накарам да страдаш. Впрочем не знаех каква е целта на любовта ми. Просто за да задоволя страстта си, трябваше да предизвикам у теб някакво истинско чувство, все едно какво.

Леката болка в погледа ти — каква награда за мен!

Пуснах отново лентата, използвайки похвата стопкадър. Изпаднах в любовен транс. Вече щях да имам значение за Елена.

Трябваше да продължа и да я накарам да страда още повече. Бях прекалено страхлива, за да ѝ причинявам болка лично, но смятах да намирам информации, които можеха да я наранят, и винаги да съм тази, която съобщава лошите новини.

Лелеех неприлични надежди: майката на Елена умира в автомобилна катастрофа, италианският посланик уволнява баща ѝ, Клаудио, без да знае, се разхожда с пробити на задника панталони и става за смях в гетото.

Всички тези катастрофални събития се подчиняваха на правилото никога да не засягат самата Елена, а само хората, на които тя държеше.

Тези фантазии изпълваха с възторг цялото ми същество. Виждах се как пресрецам моята възлюбена и с трагичен вид произнасям бавно и тържествено: „Елена, майка ти е мъртва“, или: „Брат ти се изложи“.

Болката те удряше в лицето — видение, което пронизваше сърцето ми и ме караше да те обичам още повече.

Да, любима, карам те да страдаш не защото обичам страданието, ако можех, щях да ти дам щастие, щеше да е по-хубаво, само че ми стана ясно, че това е невъзможно, защото, за да ти дам щастие, трябва да ме обичаш, а ти не ме обичаш, докато, за да те направя нещастна, не е необходимо да ме обичаш, освен това, за да те направя щастлива, трябва да си нещастна — как да направя щастлив един щастлив човек — така че трябва да те направя нещастна, за да си дам шанса да те ощастливя след това, Впрочем важното е да е заради мен, любима, ако можеше да изпиташ само една десета от това, което аз изпитвам към теб, щеше да си щастлива, че страдаш, при мисълта за насладата, която ми доставяш, страдайки.

Прималяваше ми от удоволствие.

Трябваше да намерим нова болница.

Не искахме вече да използваме сандък за целта. Но нямахме голям избор. Принудихме се да оказваме медицинска помощ там, където приготвихме и съхранявахме тайното оръжие. Не беше много хигиенично, но в Китай бяхме свикнали с мръсотията.

Дюшеците от „Женмин Жибао“ бяха възстановени на последния етаж на аварийното стълбище в най-високата сграда на Санлитун. Резервоарът с урината царстваше в средата на този скалъпен приют.

Германците се бяха показали достатъчно глупави, за да оставят непокътнати запасите ни от стерилна марля, витамин С и супа на прах. Поставихме ги в раници, увесени на парапета на външната метална стълба. Нямаше голям риск за инсталацията ни, тъй като в Пекин валеше рядко. Но новата ни секретна база беше много по-видима. Достатъчно бе тевтонците да повдигнат глави и да се вгледат внимателно, за да я забележат. Никога не допуснахме глупостта да отведем там някой затворник — когато искахме да измъчваме жертвата, смъквахме долу тайното оръжие.

По това време войната доби неочаквано политическо измерение.

Една сутрин искахме да се качим до базата. Изумление: вратата към стълбището беше заключена с катинар.

Не беше трудно да се разбере, че катинарът не е немски. Беше китайски.

Значи охраната на гетото бе открила инсталацията. И тя толкова не им бе харесала, че бяха предприели чудовищна мярка — да затворят аварийното стълбище, единственото в най-голямата сграда в Санлитун. В случай на пожар жителите ѝ можеха само да се хвърлят през прозорците.

Тази скандална мярка предизвика у нас радостна възбуда.

И имаше защо. Не е ли върховно щастие да разбереш, че имаш нов враг?

И то какъв! Китай! Само това, че живеехме в тази страна, ни възвисяваше, а да се бием срещу нея, бе възможност, която щеше да ни превърне в герои.

Един ден щяхме да кажем на нашите наследници със сдържания глас на величието, че в Пекин сме се били срещу германците и китайците. Върхът на славата!

В допълнение идваше прекрасната новина за тъпотата на нашия враг. Той строеше аварийни стълбища и ги заключваше с катинари. Тази непоследователност ни възторгваше. Все едно да направиш басейн и да не пуснеш в него и капка вода.

Започнахме да се надяваме на пожар. След разследване щеше да излезе на бял свят, че китайците са осъдили на смърт стотици чужденци. Освен че бяхме герои, щяхме да се доберем и до статута на международни мъченици, преследвани по политически причини. Истината е, че нямаше да сме си загубили времето в тази страна.

(Бяхме доста наивни. В случай на пожар и на последваща анкета скандалът с катинара щеше грижливо да бъде покрит.)

Естествено, щяхме да скрием тази тлъста афера от родителите. Ако те се намесеха, щяхме да загубим шанса да се превърнем в мъченици. Освен това мразехме родителите ни да участват в нашия живот. Те разваляха всичко. Нямаха грам чувство за епичност. Мислеха само за правата на човека, за тенис и бридж. Изглеждаха неспособни да проумеят, че поне веднъж в незначителния им живот изникваше възможност да се превърнат в герои.

И като връх на вулгарността — те държаха на живота. Впрочем ние също, но при условие че му придадем престиж, като го жертваме в някой пожар например.

(Всъщност ако този пожар се случеше, ние щяхме да носим отговорността наравно с китайските охранители. Мъгляво си давахме сметка за това, но то не ни смущаваше. На мен лично не ми пукаше, защото нито Елена, нито моето семейство живееха в тази сграда.)

В същото време прекрасната новина имаше и една съществена неблагоприятна страна — вече няхаме достъп до базата.

Но проблемът съдържаше и решението си — катинарът беше китайски.

Достатъчна ни беше една метална пила за нокти, за да го обезвредим.

А за да не се усъмни охраната, щяхме да купим същия катинар, с ключовете от който да разполагаме, и да го сложим на мястото на стария.

Така в случай на пожар ние се превръщаме в главните виновници, тъй като в края на краищата именно нашият катинар щеше да осъди на смърт хората, опитващи се да избягат.

Това също мъгляво го усещахме, но не беше проблем. Живеехме в Пекин, а не в Женева. Не бяхме имали намерението да водим чиста война.

Не желяехме особено да има трупове, но ако трябваше да има, за да продължи войната, щеше да има.

Във всеки случай този тип второстепенни съображения не ни занимаваха особено.

De minimis non curat praetor.^[1] Нормално беше възрастните, тези низвергнати от рая деца, да се занимават с подобни въпроси, те и без това не знаеха за какво да си използват времето.

А ние имахме толкова остро чувство за човешките ценности, че никога не разговаряхме за хората над 15 години. Те принадлежаха на един паралелен свят, с който живеехме в разбирателство, тъй като никъде не се пресичахме с него.

Освен това никога не разисквахме глупавия въпрос за нашето бъдеще. Може би защото инстинктивно бяхме намерили единствения верен отговор: „Когато стана голям, ще си мисля за времето, когато бях малък“.

От само себе си се разбираше, че годините на зрелостта бяха посветени на детството. Родителите бяха на този свят, за да могат потомците им да не се занимават с такива слугински въпроси като прехраната и подслона, а да поемат изцяло основната си роля — да бъдат деца, тоест да бъдат.

Децата, които говорят за бъдещето си, винаги са ми били много интересни. Когато ми задаваха прословутия въпрос: „Каква ще станеш, когато пораснеш?“, неизменно отговарях, че ще „стана“ лауреат на Нобелова награда по медицина или мъченик, или и двете едновременно. Отговарях много бързо, но не за да направя впечатление, напротив — готовият отговор ми позволяваше да приключа възможно най-бързо с абсурдната тема.

Всъщност повече абстрактно, отколкото абсурдно беше дълбокото ми убеждение, че никога няма да стана възрастна. Времето траеше прекалено дълго, за да можеше такова нещо да се случи. Бях на седем години и техните осемдесет и четири месеца ми се бяха сторили нескончаеми. Животът ми така се влачеше! Само при мисълта, че мога да живея още толкова години, получавах световъртеж. Седем допълнителни години! Не. Би било прекалено. Сигурно щях да

приключача на десет или на дванайсет години, напълно преситена. Впрочем вече се чувствах почти заситена, толкова неща ми се бяха случили!

Така че, когато говорех за моята Нобелова награда по медицина или за мъченичеството ми, това не беше суета, а абстрактен отговор на абстрактен въпрос. Освен това не виждах нищо грандиозно и в двете професии. Единственият занаят, който предизвикваше у мен истинско уважение, беше този на войника и най-вече на разузнавача. Изживявах върха на кариерата си сега, в момента. А после, ако изобщо имаше после, щеше да се наложи да падна до нивото на Нобелов лауреат. Дълбоко в себе си не вярвах да има такава после.

Не вярвах и в друго — когато възрастните говореха за детството си, не можех да се преборя с мисълта, че лъжат. Смятах, че никога не са били деца. Мислех ги за вечно възрастни. Нямахше упадък — децата си оставаха деца, възрастните си оставаха възрастни.

Това неизразено убеждение пазех за себе си. Ясно си давах сметка, че нямаше да мога да го защитя, но това само още повече го затвърждаваше.

Елена не разказа на никого, че моето колело е кон или обратното.

Това не беше признак за проявена добрина. Просто нямаш никакво значение за нея, а тя не разговаряше за незначителни неща.

Впрочем тя въобще говореше малко. И никога не вземаше думата сама, а се задоволяваше с това да отговаря на въпросите, които преценяваше като достойни за нея.

— Какво ще правиш, когато станеш голяма? — питах от любов към научните експерименти.

Никакъв отговор.

Поведението ѝ потвърждава сегашните ми възгледи. Децата, които намират какво да отговорят на подобен въпрос, или са фалшиви деца (има много такива), или са деца с вкус към абстрактното и спекулативното (като мен).

Елена беше истинско дете, несклонно към спекулативно мислене. За нея беше унижително да отговаря на такъв глупав въпрос. Беше толкова идиотско, като да попиташ въжеиграч какво би правил, когато стане счетоводител.

— Откъде имаш тази рокля?

На това тя благоволяваше да отговори, като най-често казваше:

— Мама ми я уши. Тя шие много добре.

Или:

— Мама ми я купи в Торино.

Това беше градът, от който произхождаше семейството ѝ. Той ми изглеждаше по-невероятен и от Багдад.

Носеше главно бели дрехи. Този цвят ѝ стоеше прелестно.

Гладките ѝ коси бяха толкова дълги, че слизаха чак под кръста. Майка ѝ не позволяваше на никоя китайка да ги докосва. Единствено тя поддържаше грижливо и вдъхновено богатството на дъщеря си.

Предпочитах да имам една плитка, но Тре най-често ми правеше две, като на себе си. В дните, в които успявах да постигна една плитка, се чувствах много елегантна. Изпитвах голяма почит към косата ми, докато не видях косата на Елена. От този момент моята започна да ми се струва съвсем обикновена. Това беше особено очевидно, когато се случеше да сме сресани по един и същи начин — моята плитка беше дълга и тъмна, нейната — безкрайна и искрящо черна.

Елена беше с една година по-малка и с пет сантиметра по-ниска от мен, но ме превъзхождаше във всичко. Тя превъзхождаше целия свят. Имаше толкова слаба нужда от другите, че ми се струваше по-възрастна от мен.

Можеше по цели дни да крачи из гетото с бавни, малки стъпки. Гледаше, колкото да види, че я гледат.

Питам се дали имаше деца, които да не я гледат. Тя предизвикваше възхищение, уважение, възторг и страх, защото беше най-хубавата и беше винаги спокойна, и никога не правеше първата крачка в човешките взаимоотношения, и трябваше да я предугадиш, за да влезеш в света ѝ, и защото в края на краищата никой не влизаше в нейния свят, изграден от надменен лукс, надменен покой и надменна наслада, свят, в който тя харесваше само и единствено себе си.

Никой не я гледаше колкото мен.

След 1974-та съм гледала многобройни същества — дълго и жадно, до степен да ги накарам да се почувстват неудобно.

Но Елена беше първата.

И това въобще не я смущаваше.

Тъкмо тя ме научи да гледам хората. Защото беше хубава и защото, изглежда, изискваше да бъде силно гледана. Задоволявах това изискване с рядко усърдие.

Заради нея военните ми умения отбелязаха спад. Разузнавачът разузнаваше по-малко. Преди да я срещна, прекарвах цялото си свободно време на моя кон в засичане на враговете. Сега се налагаше да посвещавам многобройни часове на съзерцаване на Елена. Тази дейност практикувах на седло или пеш, но винаги от почтително разстояние.

Не ми беше хрумвало, че подобно поведение може да изглежда неуместно. Когато я забележех, забравях, че съществувам. Тази амнезия водеше до доста странни действия от моя страна.

Едва през нощта в леглото се сецах за себе си. Тогава започвах да страдам — обичах Елена и чувствах, че тази любов е зов за нещо. Нямах идея за какво точно. Знаех, че би трябвало красавицата поне малко да се интересува от мен — това беше първият, задължителният етап. Но чувствах също, че след това трябваше да настъпи някакъв неясен и неопределим обмен. Разказвах си истории, които някои биха определили като метафори, за да се доближа до мистерията. В тези експериментални съчинения любимата неизменно ужасно студуваше. Най-често лежеше под снега. Беше съвсем леко облечена или направо гола и плачеше от студ. Снегът играеше съществена роля.

Харесваше ми, че ѝ е толкова студено, защото трябваше да бъде стоплена. Въображението ми не беше толкова богато, че да намери идеалния метод. За сметка на това с наслада си мислех — и чувствах — как топлината обгръща с бавно изящество скованото ѝ тяло, как облекчава мъките му и го кара да въздъхне от невероятно удоволствие.

Тези истории ме довеждаха до състояния, които бяха толкова прекрасни, че ми се струаха свръхестествени. Магията им придаваше блясък и на мен — бях медиум, пазех изумителни тайни и ако Елена можеше да се досети за това, щеше да ме обикне.

Значи, трябваше да го научи.

Опитах се да ѝ го кажа. Ужасяващо наивната ми тактика доказва до каква степен вярвах в това неназовимо свръхестествено.

Една сутрин застанах срещу нея. Тя носеше пурпурна рокля без ръкави, много стегната в талията и бухнала надолу като божур. Красотата и изяществото ѝ изпълниха главата ми с мъгла.

Спомних си все пак това, което трябваше да ѝ кажа.

— Елена, имам една тайна.

Тя склони да ме погледне с вид, който говореше, че няма нищо лошо в това да се научи някой любопитен факт.

— Още един кон? — попита със сдържана ирония.

— Не, една истинска тайна. Нещо, което само аз знам на този свят.

Въобще не се съмнявах, че е така.

— И какво е то?

Изведнъж осъзнах — но вече беше късно — че съм абсолютно неспособна да обясня каквото и да било. Какво можех да ѝ кажа? Не можех все пак да ѝ разправам за снега и за странните ѝ въздишки.

Беше ужасно. Веднъж и тя да ме погледне, а аз да нямам какво да ѝ кажа.

Измъкнах се с пространствена маневра.

— Ела с мен.

Закрачих в неопределена посока с решителност, която прикриваше паническото ми объркване.

Чудо — тя ме последва. Не че беше кой знае каква отстъпка от нейна страна. И без това прекарваше дните си в бавни разходки из гетото. Днес просто го правеше в моята компания, до мен, но отдалечена от мен, както обикновено.

Беше много трудно да се пристъпва така едва-едва. Имах чувството, че снимам филм на забавен каданс. Но това притеснение не беше нищо в сравнение с ужасния страх, че нямам нищичко за показване.

В същото време изживявах истински триумф, като я гледах да върви до мен. Никога не я бях виждала да върви до когото и да било. Косите ѝ бяха сресани на една приборана плитка, така че прелестният ѝ профил се очертаваше пред очите ми с целия си финес.

По дяволите, накъде я водех? Нямаше нищо тайнствено в гетото, което тя познаваше не по-зле от мен.

Сцената продължи половин час. В паметта ми тя заема мястото на едноседмичен спомен. Вървах невероятно бавно, както за да не се

отдалеча от Елена, така и за да забавя неизбежното унижение, срамния момент, в който щях да ѝ покажа някоя дупка в земята или счупена тухла, каква да е глупост, или пък щях да кажа нещо невероятно като: „А! Някой го е откраднал! Кой ли е взел ковчежето ми със смарагди?“, а хубавицата щеше да ми се изсмее в лицето. Провалът ме дебнеше отвсякъде.

Бях се поставила в смешно положение, но не смятах, че греша, защото знаех, че тайната съществува и е по-важна от някое ковчеже със смарагди. Да можех само да намеря думите, с които да разкрия пред Елена прелестта на тази мистерия — сняг, странна топлина, непознати наслади, необикновени усмивки и още по-необясними последващи явления.

Ако можех поне само да ѝ загатна за тези чудеса, тя щеше да ми се възхити, а после и да ме обикне, без съмнение. Думите ме отделяха от нея. А щеше да е достатъчно да намеря словесната формула, за да достигна до съкровището, както го е направил Али Баба със „Сезам, отвори се!“. Но голямата тайна не ми разкриваше своя език и аз можех само да отлагам още и още с неясната надежда за магическа поява на слон, кораб с крила или атомна централа, които да отклонят вниманието ѝ.

Търпението на Елена говореше за слабия ѝ интерес — сякаш бе решила предварително, че моята тайна ще я разочарова. Почти ѝ бях благодарна за това. Лека-полека, с нелепи преходи и глупави обиколки моят маршрут ни заведе до изхода на гетото.

Почувствах прилив на отчаяние и гняв. За малко да се хвърля на земята с викове:

— Тайната не е никъде! Няма как да ти я покажа, нито да ти разкажа за нея! Но тя съществува! Трябва да повярваш, защото аз я чувствам в мен и защото тя е хиляди пъти по-прекрасна от това, което можеш да си представиш! И трябва да ме обичаш, защото само аз имам такова нещо в себе си. Не подминавай изключително същество като мен!

Точно в този момент Елена, без да иска, сама ме спаси.

— Тайната ти извън Санлитун ли е?

Отговорих с „да“, колкото да отговоря нещо, знаейки, че булевардът на Обитаемата грозота не крие нищо, което може да мине за тайна.

Моята възлюбена замръзна на място.

— Тогава не. Нямам право да излизам от Санлитун.

— О? — вметнах безобидно, все още невярваща на това избавление в последната секунда.

— Мама ми е забранила. Тя казва, че китайците са опасни.

Идеше ми да извикам: „Да живее расизмът!“, но се задоволих да заключа, както се полагаше:

— Жалко! Да можеше само да видиш колко е красива тайната!

Маларме не би го казал по-добре на смъртния си одър.

Елена само повдигна рамене и си тръгна с бавна крачка.

Трябва да си призная, че и до днес съм съхранила голямата си и неизчерпаема благодарност към китайския комунизъм.

---

[1] Съдът не се интересува от дреболии (лат.). — Б.р. ↑

Два коня излязоха през единствената, винаги строго охранявана порта и поеха не към площада на Големия вентилатор, а наляво, по булеварда на Обитаемата грозота, който водеше във от града.

Забраненият град не беше толкова забранен, колкото градските околности. Но двамата ездаци не бяха още във възрастта на забраните и никой не ги спря.

Галопът ги отведе далече по полския път. Градът на вентилаторите бе изчезнал от погледа.

Който не е видял полята около Пекин, не познава тъгата на света. Трудно е да се приеме, че най-великата империя в човешката история е могла да възникне върху такава бедна земя.

Пустинята е хубаво нещо. Но пустиня, маскирана като поле, е мъчителен спектакъл. Посевите изглеждаха изтощени. Малко хора можеха да бъдат забелязани, защото колибите им бяха направени в земни дупки.

Ако на планетата има скръбен пейзаж, то това е тъкмо този. Двата коня удряха копита по тесния път с надеждата да заглушат тишината на разрухата.

Не знам дали сестра ми е знаела, че колелото ѝ е кон, но във всеки случай нищо в поведението ѝ не опровергаваше тази легендарна истина.

Като стигнахме до оризищата, спряхме конете, свалихме доспехите и се потопихме в тинестата вода. Това беше нашата съботна лудория.

Понякога някой китайски селянин с изумително празен израз на лицето идваше да гледа двете бели неща във водата.

Двамата ездаци излизаха от нея, слагаха отново доспехите си, сядаха на земята и докато конете им пасяха слабата тревица, похапваха бисквити.

През септември тръгнахме на училище.

За мен това не беше нещо ново. На Елена ѝ беше за първи път.

Но малкото френско училище в Пекин нямаше много общо с образованието.

Ние, деца от всички националности, без англофоните и германофоните, щяхме да се учудим много, ако ни бяха казали, че

посещаваме това заведение с цел да се учим.

Не бяхме забелязали такова нещо.

За мен училището беше голяма фабрика за хартиени самолетчета.

Самите преподаватели ни помагаха да ги изработваме. Нормално — те не бяха истински учители и това бе горе-долу единственото, което знаеха да правят.

Тези достойни хора, доброволно постъпили в училището, бяха пристигнали в Китай инцидентно — огромно количество илюзии и съответните разочарования могат да бъдат определени единствено като инцидент.

Впрочем, извън дипломатите и китаистите, всички чужденци, които живееха в Китай по това време, бяха там по същите „инцидентни“ причини. И понеже, клетите, трябваше все нещо да правят, веднъж попаднали там, те се хващаха да преподават във френското училище в Пекин.

Това беше първото училище в живота ми. Там изкарах първите три години от образованието, считани за най-важни. Колкото и да ровя в паметта си, не мисля да съм научила нещо друго, освен да правя хартиени самолетчета.

В това нямаше нищо страшно. Знаех да чета от четиригодишна и да пиша от петгодишна, а можех да завързвам сама връзките на обувките си от праисторически времена. Така че нямаше какво повече да научавам.

На преподавателите беше възложена свръхчовешката задача да ни попречат да се избиваме помежду си. И те успяваха. Трябва следователно тези прекрасни хора да бъдат поздравени и да стане ясно, че в подобни условия преподаването на азбуката представлява смешен лукс за идеалисти от края на XIX век.

За нас, деца от всички националности, образованието не беше нищо друго освен продължение на войната със същите средства.

Но с една съществена разлика — във френското училище в Пекин нямаше източни германци.

Испаднали в паника от тази липса, разрешихме неприятния проблем чрез един гениален регламент — в училище враг беше всеки.

И понеже учебното заведение беше с ограничени размери, ние бяхме улеснени в избиването помежду си — нямаше нужда врагът да

бъде издирван, той беше навсякъде, напълно досегаем с ръце, зъби, крака, плюнки, нокти, удари с глава, подлагания на крак, урина и повръщия.

Училището беше забележително и с това, че една четвърт от учениците в него не знаеха и дума френски и никога не бяха имали намерение да учат този език. Родителите им ги бяха паркирали там, защото не знаеха къде да ги сложат и за да могат на спокойствие да се наслаждават на удоволствията, предлагани от местния режим.

Така сред нас имаше малки перуанци и всякакви други марсианци, които ние измъчвахме на воля и чиито викове на ужас бяха напълно неразбираеми. Пазя най-добри спомени от френското училище.

За Елена това също бе първото училище в живота ѝ.

Треперех от страх. Обожавах пагубното учебно заведение, но мисълта, че същество като нея може да се подложи на рисковете на такова опасно място, ме ужасяваше. Та нали тя мразеше физическото насилие!

Във всеки случай си дадох дума да пребия всеки или всяка, който или която докосне дори косъм от главата ѝ. Това щеше да е случай тя да отправи към мен благосклонен поглед, още повече че със сигурност нямаше да съм на нивото на врага, който щеше да ме размаже и така да стана неустойма в очите ѝ.

Обаче не ми се наложи.

Чудото се случваше навсякъде, където Елена се появеше. От първия учебен ден около моята възлюбена се оформи защитен балон от покой, нежност и учтивост. Балонът я пазеше и в най-кървавите битки. Това беше универсална, естествена, инстинктивна реакция — никой не искаше да посегне на нещо толкова хубаво и възвишено.

В четири часа тя се прибираще в гетото чиста и спретната като в началото на деня.

Революционната атмосфера в училище, изглежда, не ѝ пречеше, тя не я забелязваше. Поне си даваше вид, че не я забелязва. През междучасията крачеше из училищния двор с бавната си походка, с отсъстващ вид, щастливо самотна.

Това, което трябваше да се случи, се случи — самотата ѝ не продължи дълго.

Красота като нейната изискваше почтителна дистанция. Никога не си бях представяла, че някой може да бъде толкова безразсъден, че да се осмели да я доближи. Така че тази любов ме караше да изпитвам разнообразни страдания, но ревността в тях не влизаше.

Затова с огромно изумление видях една сутрин в двора някакво жизнерадостно момче да разказва безкрайни истории на малката италианка.

А тя се бе спряла да го слуша.

Тя го слушаше. Беше повдигнала лицето си към неговото. Очите и устата ѝ бяха на човек, който слуша.

Разбира се, видът ѝ не беше възторжен или възхитен, но наистина го слушаше. Бе благоволила да обърне внимание на някого.

Пред очите ми това момче съществуваше за нея.

И то в продължение на поне десет минути.

А понеже беше в нейния клас, един господ знае колко още време съществуваше, без да знам.

Неназовима низост.

Тук се налагат някои онтологични уточнения.

Докато навърших четиринайсет години, разделях човечеството на три категории: жени, малки момичета и смешници.

Всички останали разновидности ми се струваха анекдотични: богати или бедни, китайци или бразилци (германците бяха отделно нещо), господари или слуги, хубави или грозни, възрастни или стари — всички тези различия бяха важни, разбира се, но не засягаха същността на индивидите.

Жените бяха хората, без които не може. Те приготвяха яденето, обличаха децата, учеха ги да си връзват обувките, чистеха, произвеждаха бебета в коремите си, носеха интересни дрехи.

Смешниците не служеха за нищо. Сутрин те отиваха „в службата“, която беше училище за възрастни, тоест нещо съвършено ненужно. Вечер се срещаха с приятелите си — не съвсем достойно занимание, за което вече говорих.

Всъщност смешните възрастни бяха много подобни на смешните деца, с тази съществена разлика, че бяха загубили съкровището на

детството. Но с течение на времето нито функциите им, нито външността им се променяха значително.

За сметка на това имаше голяма разлика между жените и малките момичета. Първо, те не бяха от един и същи пол — това се разбираше от пръв поглед. Освен това ролята им се променяше с възрастта и безполезността на децата се превръщаше в първостепенната полза от жените, докато смешниците си оставаха безполезни цял живот.

Единствените възрастни смешници, които служеха за нещо, бяха тези, които имитираха жените: готвачите, продавачите, учителите, лекарите и работниците.

Тези професии първо са били женски, особено последната. Върху безбройните пропагандни афиши в Града на вентилаторите всички работници бяха работнички — бузести и радостни. Те поправяха електрически стълбове с порозовял от възторг тен.

В провинцията важаха същите градски истини — паната показваха само ведри, съзнателни селскостопански труженички, които събираха снопи в екстаз.

Смешните възрастни се захващаха главно със занаяти, които само приличаха на занаяти. Например китайските войници, които обграждаха гетото, се правеха на опасни, но не убиваха никого.

Изпитвах симпатия към смешниците, доколкото намирах съдбата им за трагична — те се раждаха комични, а онова смешно нещо между краката, с което бяха патетично горди, ги правеше още по-комични.

Често смешните деца ми показваха този предмет, който неизменно предизвикваше у мен смях до сълзи. Реакцията ми ги объркваше.

Веднъж не можах да се сдържа и казах на един от тях, при това с искрено съчувствие:

— Горкичкият!

— Защо? — попита той слисан.

— Трябва да е доста неприятно.

— Не е — настоя той.

— Напротив. Особено когато ви ударят там...

— Да, но иначе е практично.

— Така ли?

— Правим пиш прави.

— Е, и?

— По-добре е.

— Намираш ли?

— Виж какво, само момчетата могат да пишкат в немските кисели млека.

Този аргумент ме наведе на дълбок размисъл. Знаех си, че има някакъв изход, но какъв? Щях да го открия малко по-късно.

Елитът на човечеството бяха малките момичета. Човечеството съществуваше, за да ги има тях.

Жените и смешниците бяха болнави. Техните тела съдържаха грешки, които предизвикваха смях.

Само малките момичета бяха свършени. От телата им не стърчеше нищо — нито комичен израстък, нито смехотворни изпъкналости. Те бяха великолепни създания, очертани така, че да не оказват никаква съпротива на живота.

От тях нямаше материална полза, но бяха нужни повече от всички други, защото съдържаха красотата на човечеството — истинската красота, тази, която е чистата лекота на съществуването, тази, в която нищо не смуцава, а тялото е пълно щастие от главата до петите. Човек трябва да е бил малко момиче, за да знае какво удоволствие е да имаш тяло.

Какво би трябвало да е тялото? Предмет на чисто удоволствие и чисто веселие.

В момента, в който тялото започне да пречи и да заема място, всичко е свършило.

Забелязвам, че на прилагателното „гладък“ не отговаря никакво достатъчно изразително съществително. Нищо чудно — речникът на щастието и удоволствието винаги е бил най-бедният, и то във всички езици.

Нека ми бъде позволено да създам думата „гладкавина“, за да дам представа за едно щастливо тяло.

Платон определя тялото като затвор за душата и аз съм на сто процента съгласна с него, но не и по отношение на малките момичета. Ако Платон беше малко момиче, щеше да знае, че тялото може да бъде точно обратното — инструмент на всяка свобода, трамплин към най-сладостен шемет, игра на дама за душата, прескочикобила за въображението, съкровищница от виртуозност и бързина, единствен

прозорец за клетия мозък. Но Платон дори не споменава малките момичета, пренебрежимо малобройни в Идеалния град.

Разбира се, не всички малки момичета са хубави. Но дори грозните сред тях са приятни за окото.

А когато едно малко момиче е хубаво, когато едно малко момиче е красиво, най-големият италиански поет му посвещава цялото си творчество, велик английски логик губи разума си по него, руски писател бяга от родината си, за да даде името му на един опасен роман, и т.н. Защото малките момичета водят до лудост.

До 14-годишна възраст обичах и жените, и смешниците, но смятах, че да си истински влюбен в нещо друго освен в малко момиче, е напълно безсмислено.

Затова, когато видях, че Елена обръща внимание на един смешник, бях скандализирана.

Намирах за допустимо да не ме обича.

Но да предпочете пред мен един смешник, надхвърляше границите на абсурда.

Сляпа ли беше?

При това имаше брат и със сигурност бе забелязала несъвършенството на момчетата. Не беше възможно да се влюби в несъвършено създание.

Това можеше да е единствено акт на милост. А милостта беше чужда на Елена.

Нищо не разбирах.

Обичаше ли го наистина? Нямах как да знам. Но заради него бе престанала да крачи с отсъстващ вид, благоволяваше да го изслушва. Никога не бях забелязала да проявява подобно внимание към някого.

Явлението се повтаряше през всички междучасия. Беше непоносимо.

Кой, по дяволите, беше този малък смешник? Не го познавах.

Започнах да проучвам. Ставаше дума за шестгодишен французин, който живееше в Уайдзю Далоу — добре поне че не живееше в нашето гето, това щеше да е върхът. Но той се виждаше с Елена в училище, тоест по шест часа на ден. Истински ад.

Казваше се Фабрис. Никога не бях чувала това име, но веднага отсъдих, че е най-смешното на света. За капак на всичко той носеше дълга коса. Беше извънредно смешен смешник.

Уви, май бях единствената, която мислеше така. Фабрис се очертаваше като лидер в класа си.

Моята възлюбена бе избрала властта — беше ме срам за нея. Странно, но това усили любовта ми.

Наистина не разбирах защо баща ми изглежда така тревожен. В Япония той бе жизнерадостен човек, а в Пекин коренно се промени.

Например, откакто бе пристигнал, все правеше някакви постъпки — искаше да научи състава на китайското правителство.

Питах се дали тази натрапчива идея беше достатъчно сериозна.

За него със сигурност беше. Но не му провървя — всеки път когато задаваше този въпрос, китайските власти отговаряха, че това е тайна.

Баща ми се бунтуваше по възможно най-учтивия начин.

— В нито една друга страна не се укрива съставът на правителството!

Този аргумент очевидно не смущаваше китайските власти.

И така, дипломатите на длъжност в Пекин трябваше да се обръщат към фиктивни безименни министри — интересно упражнение, което изискваше фин усет за абстрактното и възхитителна умозрителна смелост.

Знаем молитвата на Стендал: „Боже мой, ако съществувате, имайте милост над душата ми, ако имам такава“.

Да влезеш в комуникация с китайското правителство, беше същото.

Но местната система бе по-изтънчена от теологията и непрестанно объркваше дипломата със своята непоследователност. Например немалко комюникета съдържаха фрази от рода на: „Новата текстилна фабрика в народната комуна на... бе открита от другаря министър на промишлеността Еди-кой си...“.

И всички дипломати в Пекин се хвърляха върху своите правителствени уравнения с двацет неизвестни и съобщаваха: „На 11 септември 1974 година министър на промишлеността е...“.

Политическият пъзел можеше да се сглоби малко по малко, месец след месец, но винаги с голяма доза несигурност, защото съставът на правителството беше самото непостоянство. Два месеца по-късно без всякакво предупреждение се появяваше официално комюнике, в което се казваше: „След изявленията на другаря министър на промишлеността Еди-кой си...“.

И всичко започваше отново. Най-големите мистици се утешаваха със съображения, които ги хвърляха в дълбок размисъл:

— В Пекин може да бъде разгадана природата на това, което древните са наричали *deus absconditus*^[1].

Останалите отиваха да играят бридж.

Аз не се тревожех за тези неща.

Имах си по-сериозни проблеми.

Например Фабрис, чийто авторитет нарастваше видимо и към когото Елена проявяваше все по-голям интерес.

Не си задавах въпроса какво повече има това момче в сравнение с мен. Знаех отлично какво е то.

И точно това ме объркваше най-много — възможно ли бе Елена да не намира онзи предмет за смешен? Възможно ли бе да го намира за чаровен? Всичко навеждаше на мисълта, че е точно така.

На четиринайсет години щях, за мое голямо учудване, да променя мнението си по въпроса.

Но на седем подобен интерес ми се струваше немислим.

С ужас заключих, че Елена е загубила разсъдъка си.

Заложих всичко на карта. Придърпах настрана малката италианка и ѝ пошушнах на ухото от какъв недъг страда Фабрис.

Тя ме изгледа със сдържан присмех и беше ясно, че се присмиваше на мен, а не на въпросния предмет.

Разбрах, че не мога да си върна Елена.

Прекарах нощта в плач не защото не притежавах онова нещо, а защото моята възлюбена проявяваше лош вкус.

В училище един безразсъден преподавател реши да ни кара да правим и други неща освен хартиени самолетчета.

Той събра три от малките класове, така че се озовах с Елена и нейната свита.

— Деца, имам идея — ще съчиним заедно една история.

Предложението веднага ми се видя твърде съмнително. Но само аз реагирах така, останалите ликуваха от радост.

— Нека всеки, който знае да пише, да напише нещо. После ще изберем заедно най-хубавата история и ще направим от нея книга с илюстрации.

„Тъпо“, помислих си.

Този проект трябваше да събуди у безбройните неграмотни от малките класове желанието да се научат да пишат.

Така и така щях да си загубя времето, реших поне да избира някоя история, която наистина ми харесва.

Страстно се хвърлих в писане.

Много красива руска принцеса (защо руска, питам се и до днес) е погребана напълно гола в една снежна планина. Тя има много дълги черни коси и дълбоки очи, които добре подхождат на състоянието ѝ. Студът ѝ причинява ужасни страдания. Само главата ѝ се подава над снега и тя вижда, че няма кой да я спаси. Дълго описание на плача и мъките ѝ. Което ми доставя голямо удоволствие. Тогава пристига друга принцеса, *dea ex machina*, която я измъква оттам и започва да стопля замръзналото ѝ тяло. Не устоях на приятното изкушение да опиша как точно го прави.

Предадох работата си с разстроено лице.

По загадъчни причини тя моментално потъна в забрава. Учителят не каза и дума.

А разказа всички останали истории, в които се говореше за малки прасенца, далматинци, нос, който се удължава, когато човек лъже — накратко, сценарии, които все напомняха нещо познато.

За мой срам трябва да си призная, че не запомних историята на Елена.

Но не забравих кой спечели и с какви демагогски прийоми.

В сравнение с тях някоя румънска предизборна кампания би изглеждала като модел за честност.

Фабрис — понеже става дума за него, разбира се — беше сътворил история за хуманитарна акция. Действието се развива в Африка. Малко чернокожо дете вижда как семейството му умира от

глад и решава да търси храна. То отива в града и става богато. След десет години се връща в селото, дава храна и подаръци на близките си и построява болница.

Ето как преподавателят представи тази поучителна история:

— Запазих за накрая съчинението на нашия приятел Фабрис. Не знам как ще го приемете вие, но за мен то е най-доброто.

И той прочете творението, което бе посрещнато с крайно кичозни прояви на ентузиазъм.

— Е, деца, виждам, че сме на едно мнение.

Тази манипулация ме отврати до крайна степен.

Първо, за мен сагата на Фабрис беше простовата и глупава.

„Но тя е хуманитарна!“, възкликнах наум, докато я слушах, с такъв ужас, сякаш казвах: „Но тя е пропагандна!“.

Второ, спонтанното одобрение на учителя веднага ми се видя като гаранция за нейната посредственост.

Впечатлението ми се потвърди от отвратителната идеологическа бутафория, която последва.

Гласуване с акламации, а не с вдигане на ръка, триумф на суперлативите в оценките и т.н.

И накрая, гвоздеят на програмата: лицето на победителя, който се изкачи на естрадата, за да поздрави избирателите и да изложи проекта си по-подробно.

Спокойната му и доволна усмивка!

Идиотският му глас, с който поясняваше прекрасната история за гладуващи смелчаци!

И главно, единодушните радостни викове на малките кретени!

Единствената, която не кряскаше, беше Елена, но гордият вид, с който гледаше героя на деня, ме тревожеше.

Впрочем това, че моето съчинение остана незабелязано, почти не ме засягаше. Имах само военни и любовни амбиции. Писането оставях на другите.

Но противното добродушие на този малък смешник, събрал толкова възторг, пораждаше у мен желанието да повърна.

Примесите на ревност и злонамереност в моето възмущение не противоречат на основното в тази случка — бях отвратена от това, че се превъзнася една история, в която добрите чувства заместват въображението.

През този ден реших, че в литературата има нещо гнило.

---

[1] Скрит, непознаваем бог (лат.). — Б.р. ↑

Машинацията беше в пълен ход.

Върху проекта трябваше да работим четирийсет деца от три класа.

Държа да удостоверя, че историографите бяха най-много трийсет и девет. Аз лично предпочитам да умра, отколкото да допринеса с каквото и да е за това народно дело.

Като изключим също малките перуанци и разните други извънземни, кацнали при нас и неговорещи нито дума френски, остават трийсет и четири историографи.

От тях трябва да се извадят вечните неми овце, които се съдържат във всяка система и чието мълчание им замества участието. Остават, значи, дваисет.

Сред които Елена, която никога не говореше, за да съхрани имиджа си на сфинкс. Деветнайсет.

Сред които девет момичета, влюбени във Фабрис, които отваряха уста само за да изразят шумно одобрението си към предложенията на техния дългокос идол. Това свежда броя до десет.

Сред които четири момчета, за които Фабрис беше пример за подражание и които възторжено го зяпаха в устата — в това се състоеше цялата им дейност. Шест.

Сред които един румънец, който тържествено и упорито повтаряше колко му харесва идеята и с каква радост ще участва. С което участието му се изчерпваше. Пет.

Сред които двама съперници на Фабрис, които плахо оспорваха идеите му и чиито дребни възражения биваха незабавно освирквани. Три.

Сред които един странен случай, който се изказваше само на плейбек. Две.

Сред които едно момче, което се оплакваше, може би напълно искрено, че няма и грам въображение.

Ето как моят съперник сътвори напълно сам нашето колективно дело.

(Какъвто впрочем е случаят с повечето колективни дела.)

И ето как тези, които трябваше да се научат да четат и пишат благодарение на стимулиращата инициатива, не научиха нищо.

Машинацията отне три месеца.

С течение на времето учителят забеляза някои недостатъци в провеждането на това все по-малко колективно начинание.

Нямаше обаче защо да съжالياва за идеята си, защото през тези три месеца ние не се избивахме помежду си, което си беше голям успех.

Веднъж все пак се разгневи, след като установи, че групата на немите видимо набъбва. Тогава нареди всички, които не участват в писането, да започнат да правят илюстрации към чудесната история.

Така се създаде група от двайсетина деца, които трябваше да представят в рисунки възхитителното дело на героя.

По неясни причини, които впрочем пасваха идеално на ведрия поучителен климат на тази хуманитарна басня, преподавателят нареди да сътворяваме нашите шедьоври с помощта на пръчици от картофи, потопени в китайско мастило.

Предложението сигурно трябваше да изглежда авангардно, но беше преди всичко идиотско, доколкото картофите в Китай бяха много по-скъпи от четките.

Групата се раздели на художници и белачи на картофи. Обявих, че нямам никакъв талант, и се присъединих към белачите, сред които тайно измислях многобройни техники за картофен саботаж. Всички начини, по които да не се получат картофени пръчици, бяха добре дошли — режех ги прекалено тънки или криви, дори ги ядях сурови, за да изчезнат завинаги, в което имаше нещо геройско.

Никога не съм стъпвала в Министерство на културата, но когато се опитам да си го представя, виждам моя клас от Града на вентилаторите с неговите десетина белачи на картофи, десетина художници, импровизиращи нанасяне на петна върху хартия, деветнайсет видимо безполезни интелектуалци и върховен жрец, който пише сам-самин една голяма и благородна колективна история.

Ако Китай почти напълно отсъства от тези страници, то не е, защото не ме е интересувал — не е необходимо човек да е на възраст, за да прихване онзи вирус, който според случая заслужава да се нарече синология, синомания, синопатия, синофилия и дори синофагия — названия, произтичащи от начина, по който субектът употребява

избраната страна. Едва сега започваме да разбираме, че да се интересуваш от Китай, означава да се интересуваш от себе си. По странни причини, дължащи се без съмнение на неговата огромност, на древността му, на недостижимата му степен на цивилизованост, на качества като гордост, чудовищен финес, легендарна жестокост, мръсотия, неизмерими парадокси, митична красота, вродена тайнственост, позволяваща всякаква свобода на интерпретацията, завършеност, интелигентност, подмолна хегемония, постоянство, неизменно пораждаща страст, както и най-вече на непознаването му — та по всички тези трудни за признаване причини у човека се появява вътрешно влечение да се отъждестви с Китай и което е още по-лошо, да вижда в Китай географска еманация на собствената си личност.

По примера на публичните домове, където еснафът задоволява най-неприемливите си фантазми, Китай е територия, на която е позволено да се отдаваш на най-долните си инстинкти, например да говориш за себе си. Под прикритието на разговор за Китай човек почти винаги разказва лични неща (изключенията се броят на пръстите на едната ръка). Откъдето претенциите, за които споменах в началото и които дори във вид на хулени или обидено мърморене никога не се отдалечават от формата първо лице единствено число.

Децата са още по-егоцентрични от възрастните. Ето защо Китай ме заслепи веднага щом стъпих на негова територия на петгодишна възраст. Защото фантазмът, който той предизвиква и у най-низшите духом, не е случаен — вярно е, всички ние сме китайци. В различна степен, разбира се, също както всеки си има свое ниво на холестерол в кръвта и на нарцистичност в погледа. Всяка цивилизация е вид тълкуване на китайския модел. Сред тези мрежи от плеоназми би било разумно да се очертае голямата ос праистория — Китай — цивилизация, защото е невъзможно да се произнесе една от тези три думи, без да се подразбират и другите две.

Но ето че Китай почти отсъства от тези страници. Бих могла да изтъкна безброй прекрасни аргументи: че колкото по-малко го споменавам, толкова повече присъства, че става дума за детски разказ и че по някакъв начин всяко детство преминава в Китай, че Средната империя е прекалено интимно човешко преживяване, за да се осмеля да я описвам по-подробно, че пред това двойно пътуване — детството

и Китай — всички думи са слаби. Тези оправдания за пропускането на Китай биха били правдиви и би се намерило кой да им повярва.

Аз обаче ги отхвърлям всичките в името на един във висша степен достоен за съжаление аргумент, а именно че тази история се случва в Китай, но не съвсем. Сто пъти бих предпочела да не се случва в Китай, утешително би било да се мисли, че тази страна вече не е Китай, че Китай се е изнесъл оттук и че в дъното на Евразия вече има само една огромна бездушна, безименна и безчувствена нация. Уви, не мога да твърдя това. Въпреки и противно на всяка надежда, тази отвратителна страна наистина беше Китай.

Това, което поставям под въпрос, е присъствието на чужденците там. И какво значи „да присъстваш“? Ние наистина живеехме в Пекин, но може ли да се говори за присъствие, след като бяхме така грижливо отделени от китайците? След като ни беше забранен достъпът до огромната част от китайската територия? След като контактите с населението бяха невъзможни?

За три години поддържахме истинско човешко общуване само с един китаец — преводача на посолството, фин човек с изненадващото име Чан. Той говореше прекрасен и изискан френски с очарователна фонетична приблизителност. Например, вместо да каже „в миналото“, той казваше „в много студена вода“, тъй като така го бил чул „някога“. Беше ни необходимо известно време, за да разберем защо господин Чан така често започваше фразите си с „в много студена вода“. Впрочем неговите информации за тази много студена вода бяха вълнуващи и ние чувствахме как се задушаваше от носталгия по нея. Но с това често споменаване на много студената вода господин Чан бе направил впечатление и ето че внезапно изчезна, или по-точно се изпари, без да остави и помен от следа, все едно никога не бе съществувал.

Всякакви предположения са възможни относно това, какво се е случило с него.

Той бе заменен от една намусена китайка с изненадващото име Чан. Но ако господин Чан беше господин, то тя не приемаше друго обръщение освен „другарко“ — „госпожа Чан“ или „госпожица Чан“ бяха моментално поправяни като огромна граматическа грешка. Един ден майка ми я попита: „Другарко Чан, как се обръщаха преди към китайците? Имаше ли думи за «господин» или «госпожа»?“

— Обръщаме се към китайците с „другарю“ — отговори непреклонно преводачката.

— Да, разбира се, така е сега — настоя наивната ми майка. — Но преди, разбирате ли, преди?

— Няма преди — отсеке другарката Чан по-решително от всякога.

Разбрахме — Китай просто нямаше минало.

Повече не стана дума за много студена вода.

По улиците китайците се отдръпваха бързо от нас, сякаш бяхме заразболни. А прислужниците, които властите отреждаха на чужденците, поддържаха с нас невъобразимо рехави отношения, от които поне можеше да се заключи, че не ни шпионират.

Нашият готвач с изненадващото име Чан се показва учудващо човечен към нас, може би защото имаше достъп до света на храната, която в гладен Китай беше върховна ценност. Чан имаше фикс идеята да тъпче с ядене трите европейски деца, които му бяха поверени. Той присъстваше всеки път когато се хранехме без родителите ни, тоест почти винаги. Неговото сурово старо лице имаше толкова сериозен вид, сякаш най-важните световни въпроси се решаваха в чиниите ни. Той не казваше никога нищо друго освен „яде“ и „много“ — свещени думи, произнасяни често и съдържано като езотерично заклинание. В зависимост от нашия апетит по лицето му се четеше или задоволство от изпълнения дълг, или болезнена тревога. Готвачът Чан ни обичаше. Той ни насилваше да ядем, понеже властите не му позволяваха да изрази нежността си по друг начин — храната беше единственият разрешен език, на който можеха да си говорят чужденците и китайците.

Съществуваха, разбира се, и пазарите, където отивах на кон да купувам карамелени бонбони, кривогледи червени рибки, китайско мастило и други чудеса, но общуването там се ограничаваше с размяна на монети.

И това бе всичко.

При това положение мога да заключа, че тази история се е случила в Китай, доколкото ѝ е било позволено, тоест не съвсем.

Това е история за гето. Иначе казано, разказ за едно двойно изгнаничество — по отношение на родината (за мен това бе Япония, защото бях убедена, че съм японка) и по отношение на Китай, който ни

обграждаше, но от който бяхме откъснати в качеството си на дълбоко нежелани гости.

Китай се разполага в тези страници както чумата в „Декамерон“ на Бокачо и ако не се споменава, то е, защото върлува навсякъде.

Никога не бях имала истински достъп до Елена. А откакто се появи Фабрис, тя съвсем ми се изплъзваше.

Не знаех какво още да направя, за да привлека вниманието ѝ. Изкушавах се да ѝ разкажа за вентилаторите, но интуицията ми подсказваше, че ще реагира като за коня — ще повдигне рамене и ще ме подмине.

Благославях съдбата, която бе пожелала Фабрис да живее в Уайдзю Далоу. И благославях майката на моята възлюбена, която забраняваше на децата си да си показват носа извън Санлитун.

Всъщност преминаването от едно гето в друго не представляваше никакъв проблем. С колело това ставаше за четвърт час. Често отскачах до Уайдзю Далоу, защото там имаше магазин за отвратителни карамелени бонбони, стопроцентово бактериални, които ми се струаха най-божествените на света.

Забелязах, че за три месеца флирт Фабрис нито веднъж не дойде в Санлитун.

Това наблюдение ми подсказа садистична идея. На връщане от училище небрежно попитах малката италианка:

— Фабрис влюбен ли е в теб?

— Да — отговори тя безразлично, сякаш това се разбираше от само себе си.

— А ти обичаш ли го?

— Аз съм негова годеница.

— Годеница? Значи го виждаш много често.

— Всеки ден, в училище.

— Не е всеки ден, в събота и в неделя не го виждаш.

Хладно мълчание.

— И вечер не го виждаш. А тъкмо вечер трябва да се срещат годениците. За да ходят на кино.

— В Санлитун няма кино.

— Има едно кино в „Алианс Франсез“, близо до Уайдзю Далоу.

— Мама не ми позволява да излизам оттук.

— А защо Фабрис не идва да те види в Санлитун?

Мълчание.

— С колело отнема четвърт час. Аз всеки ден го правя.

— Мама казва, че е опасно да се излиза.

— Е, и? Да не би Фабрис да го е страх? Аз излизам всеки ден.

— Неговите родители не му позволяват.

— И той се подчинява?

Мълчание.

— Утре ще поискам от него да дойде да ме види в Санлитун. Ще видиш, че ще го направи. Той прави всичко, което поискам.

— А, не! Ако те обича, той трябва сам да се сети. Иначе няма никаква стойност.

— Обича ме.

— Тогава защо не идва?

Мълчание.

— Може би Фабрис си има друга годеница в Уайдзю Далоу — подхвърлих под формата на хипотеза.

Елена презрително се изсмя.

— Другите момичета не са така хубави като мен.

— Откъде знаеш? Не всички идват във френското училище. Англичанките например.

— Англичанките! — засмя се малката италианка, сякаш при самото споменаване на тази дума всяко подозрение отпаднаше.

— Какво англичанките? Ами лейди Годайва!

Елена ме погледна въпросително. Обясних ѝ, че англичанките имат навика да яздят коне чисто голи, покрити с дългите си коси.

— В гетата няма коне — каза тя хладно.

— Ако мислиш, че това може да ги спре...

Моята възлюбена се отдалечи с бърза стъпка. За първи път я видях да ускорява ход.

По лицето ѝ не се четеше никаква болка, но със сигурност бях засегнала поне нейната гордост, ако не сърцето ѝ, за чието съществуване нямах никакви доказателства.

Изживях блестящ триумф.

Не узнах нищо за евентуалното двуженство на моя съперник.

Единственото, което узнах, бе, че Елена развали годежа още на следващия ден.

Направи го с образцово безразличие. Отсъствието на чувства у нея ме изпълни с гордост.

Авторитетът на дългокосия прелъстител понесе тежък удар.

Тържествувах.

За втори път почувствах благодарност към китайския комунизъм.

С приближаването на зимата военните действия се ожесточиха.

Знаехме, че когато мразът завладее гетото, всички ще бъдем мобилизирани, *volens nolens*, да разбиваме с кирки леда, в който засядаха колите.

Затова трябваше предварително да изразходваме дозата си агресия.

Пред нищо не се спирахме.

Особено се гордеехме с новия ни отряд, наречен „кохортата на повръщаните“.

Бяхме открили, че някои от нас притежават специална дарба — надвесените над люлките им феи им бяха вдъхнали способността да повръщат колкото си искат.

Достатъчно беше стомахът им да е пълен, за да започне да се изпразва.

Тези хора предизвикваха всеобщо възхищение.

Повечето от тях използваша класическия метод на бъркането с пръст в гърлото. Но много повече ни впечатляваха тези, които го правеха просто със силата на желанието си. Изпадайки в специално духовно състояние, те достигаха до центровете за повръщане в мозъка си, съсредоточаваха се — и готово.

Поддръжката на кохортата на повръщаните беше подобна на тази на самолетите — трябваше да ги зареждаме в полет. Бяхме наясно, че повръщането на празен стомах няма никакъв ефект.

На най-ненужните сред нас бе възложено да снабдяват повръщачите с гориво. Те трябваше да крадат от китайските готвачи храна, лесна за ядене. Възрастните щяха да установят значителни липси на бисквити, стафиди, топено сирене, подсладено

концентрирано мляко, шоколад и особено олио и разтворимо кафе, защото бяхме открили философския камък на повръщането — сместа от олио за салата и разтворимо кафе. От нея се повръщаше най-бързо.

(Вълнуваща подробност — нито една от тези храни не можеше да се намери в Пекин. На всеки три месеца родителите ни ходеха в Хонконг, за да си ги набавят. Пътуванията им струваха скъпо. Така че ние повръщаме за много пари.)

Критерият беше теглото — продуктите трябваше да бъдат леки за носене, което веднага изключваше консервите в стъклени буркани. Тези, които пренасяха храната, нарекохме „резервоари“. Всеки повръщач биваше охраняван от поне един резервоар. Хубави приятелства се раждаха понякога в тази дейност.

За германците нямаше по-ужасно мъчение. Потапянето в тайното оръжие често ги караше да плачат, но не накърняваше достойнството им. Повърнатото засягаше честта им и те крещяха от ужас, щом веществото ги докоснеше, сякаш ставаше дума за сярна киселина. Веднъж един от тях беше толкова отвратен от пръските му, че за наша най-голяма радост сам повърна.

Разбира се, здравето на повръщачите бързо се разклащаше. Но тяхното свещенодействие им носеше такава почит от наша страна, че те приемаха физическите щети спокойно.

За мен авторитетът им нямаше равен на себе си. Мечтаех да съм част от кохортата. Уви, няхах никакви данни за това. Колкото и да се тъпчех с ужасния философски камък, не постигах очаквания резултат.

А бе абсолютно необходимо да извърша нещо блестящо. Иначе Елена нямаше никога да ме пожелае.

Подготвих акцията си в пълна тайна.

Междувременно в училище моята любима бе подновила самотните си разходки.

Но вече знаех, че не е недостижима. Затова се лепях за нея през всяко междучасие, без да съзнавам глупостта на подобен метод.

Ходех до нея и ѝ говорех. Тя изглеждаше така, сякаш едва ме чува. Беше ми безразлично — красотата ѝ ми пречеше да мисля.

Защото Елена наистина беше прекрасна. Италианската ѝ грация, забележителна със своето благородство, елегантност и дух, се съчетаваше с майчината ѝ американо-индианска кръв с целия онзи див лиризм на жертвоприношенията и на другите възхитителни варварщини, който моята живописна наивност до ден-дневен ѝ приписва. От погледа ѝ струеше едновременно кураре и Рафаело — направо да паднеш покосен на мига.

И малката го знаеше отлично.

Този ден в училищния двор не можах да се сдържа и ѝ казах класически думи, които от моята уста звучаха безкрайно искрено:

— Ти си толкова красива, че за теб съм готова на всичко.

— Казвали са ми го вече — отбеляза тя безразлично.

— Но аз казвам истината — продължих със съзнанието, че *in cauda venenum*^[1], имайки предвид неотдашната раздяла с Фабрис.

Тя благоволи да ми отпрати подигравателен поглед, който сигурно казваше: „Мислиш ли, че можеш да ме нараниш?“.

Наистина трябваше да се признае, че докато французинът страдаше от раздялата, то италианката не бе почувствала абсолютно нищо и това доказваше, че никога не бе обичала своя годеник.

— Значи би направила всичко за мен? — подхвана тя закачливо.

— Да! — казах, като се надявах да ми нареди най-лошото.

— Ами искам да обиколиш двайсет пъти двора на училището, без да спиращ.

В първия момент задачата ми се стори незначителна. Тръгнах веднага. Тичах като метеорит, полудяла от радост. Ентусиазмът ми нарастваше до десетата обиколка, след която спадна, щом установих, че Елена не ме гледа, тъй като някакъв смешник я бе заговорил.

Все пак изпълних уговорката, защото бях прекалено честна (прекалено глупава), за да лъжа, после отидох при хубавицата и оня тип.

— Готово — казах аз.

— Кое? — благоволи да ме попита тя.

— Обиколих двайсет пъти двора.

— А, бях забравила. Направи го пак, нищо не видях.

Тръгнах веднага. Забелязах, че тя отново не ме гледа. Но нищо не можеше да ме спре. Открих, че тичането ме изпълва с щастие — в бързината на крачките чувствата ми откриваха благороден начин да се изразят и макар че не получавах това, на което се надявах, бях обзета от силен порив на любовна пламенност.

— Пак готово.

— Добре — каза тя, без да изглежда да ме е забелязала. — Още двайсет обиколки.

Нито тя, нито смешникът имаха вид, че изобщо ме виждат.

Тичах. Изпаднала в някакво начало на екстаз, си повтарях, че тичам от любов. В същото време усещах пристъп на астма. Още по-лошо: спомних си, че бях казала на Елена, че съм астматичка. Тя не знаеше какво е това и аз ѝ бях обяснила. Тогава като никога ме беше изслушала с интерес.

Значи ми беше дала тази заповед напълно съзнателно.

След шейсет обиколки се върнах при моята възлюбена.

— Отново.

— Помниш ли какво ти казах? — попитах свенливо.

— Какво?

— За астмата.

— Мислиш ли, че щях да те накарам да тичаш, ако не си спомнях? — отговори тя с пълно безразличие.

Тръгнах покорно.

Не бях на себе си. Тичах. Вътрешен глас в главата ми: „Искаш да се саботирам заради теб? Прекрасно. Достойно за теб и достойно за мен. Ще видиш докъде ще стигна“.

Неслучайно избрах глагола „саботирам“. Не знаех нищо за етимологията му, но чувах в него думата „сабо“ и мислех за моите тичащи крака. Елена искаше да се „саботирам“ за нея, тоест да се стъпча със собствените си крака. Тичах и си представях, че земята е моето тяло и че го тъпча с дървени обувки, за да се подчиня на моята хубавица, и че ще го тъпча, докато изпадне в агония. Усмивах се на тази прекрасна перспектива и все по-усилено „саботирах“, като минавах на по-голяма скорост.

Издържливостта ми ме изненада. Интензивното каране на колело — ездата — ме беше дарило със страхотен дъх, въпреки астмата. Чувствах обаче, че кризата приближава. В дробовите ми постъпваше все по-оскъдно количество въздух, болката ставаше нечовешка.

Малката италианка не следеше тичането ми, но нищо, нищо на този свят не можеше да ме спре.

Тя беше избрала тази задача, защото знаеше, че съм астматичка, но нямаше представа колко подходящ бе изборът ѝ. Астмата беше подробност, просто технически дефект на тялото ми. Това, което всъщност имаше значение, бе, че тя искаше от мен да тичам. Смятах бързината за най-достойната добродетел, тя бе емблемата на моя кон — чистата скорост, чиято цел е не да спести време, а да се изплъзне от него, както и от всички нахалници, които почитат застоя, да се изтръгне от блатото на безрадостните мисли, на тъжните тела, на затлъстелия живот и на бездушните преживявания.

Ти, Елена, ти беше бавна сигурно защото само ти можеше да си го позволиш. Ти, която ходеше винаги забавено, сякаш за да можем да ти се насладим по-продължително, ми заповяда, може би несъзнателно, да бъда такава, каквато съм, тоест нищо друго освен бързина, освен видиотен метеорит, опиянен от скоростта си.

На осемдесет и осмата обиколка светлината започна да отслабва. Лицата на децата потъмняха. И последният вентилатор престана да работи. Дробовите ми се пръснаха от болка.

Безсъзнание.

Когато дойдох на себе си, бях в леглото си вкъщи. Майка ми ме попита какво се е случило.

— Децата казаха, че не си спирала да тичаш.

— Упражнявах се.

— Закълни се, че повече няма да го правиш.

— Не мога.

— Защо?

От слабост си признах всичко. Исках поне един човек да е в течение на моя подвиг. Ако щях да умирам от любов, то поне трябваше да се знае.

Тогава майка ми се хвърли да ми обяснява законите на вселената. Каза ми, че на света има лоши същества, които действително са много

привлекателни, но че ако искам някое от тях да ме обикне, има само едно разрешение — да стана лоша като него.

— Трябва да се държиш с нея така, както тя се държи с теб.

— Това е невъзможно. Тя не ме обича.

— Бъди като нея и тя ще те обикне.

Звучеше окончателно, но абсурдно — харесваше ми това, че Елена не е като мен. Каква би била една любов, замислена като огледален образ? Склоних все пак да опитам техниката на майка ми, дори само като експеримент. Изхождах от принципа, че човекът, който ме е научил да си връзвам обувките, не може да говори глупости.

Обстоятелствата се оказаха благоприятни за новата политика.

По време на една битка съюзниците бяха заловили шефа на немската армия, някой си Вернер, до когото никога преди не бяхме успявали да се доберем и когото смятахме за олицетворение на Злото.

Бяхме във възторг. Сега щеше да види той. Щеше да си го получи.

Като начало генералът бе овързан като салам, а устата му бе запушена с мокър памук (намокрен с тайното оръжие, разбира се).

След двучасова интелектуална оргия с крайно заплашителен характер Вернер бе отведен на върха на стълбището и спуснат да виси във въздуха на не много солидна връв в продължение на четвърт час. По това, как се гърчеше, разбрахме, че го измъчва ужасен световъртеж.

Когато го изтеглихме на площадката, беше съвсем син.

После бе повален на земята и измъчван с по класически средства. Потопахме го до дъното на тайното оръжие за една минута, след което го оставихме на дарбата на петима повръщачи, добре заредени предварително.

Не беше лошо, но агресивността ни беше ненаситна. Не знаехме какво още да направим.

Помислих си, че моментът е дошъл.

— Чакайте — промълвих така тържествено, че се възцари тишина.

Децата ме гледаха с известно снизхождение, защото бях бебето на армията. Но това, което направих, ме издигна в ранг на боен звяр.

Приблжих към главата на немския генерал.

Произнесох, както някой музикант би уточнил: „Алегро ма нон тропо“, преди изпълнението си:

— Права, без ръце.

Гласът ми беше сдържан като гласа на Елена.

Направих го, както обещах, точно между очите на Вернер, които се облещиха от унижението.

Слисан шепот премина през присъстващите. Никога никой не бе виждал такова нещо.

Отдалечих се с бавна стъпка. Лицето ми не изразяваше нищо. Полудяхах от гордост.

Славата ме удари като гръм. И най-дребните ми жестове изглеждаха императорски. Имах чувството, че се движа в триумфален марш. Надменно гледах към небето над Пекин. Конят ми щеше да е доволен от мен.

Беше нощ. Зарязаха немца, все едно беше мъртъв. Съюзниците го забравиха заради извършеното от мен чудо.

На другия ден сутринта го намерили родителите му. Просмуканите му от тайното оръжие дрехи и коси били замръзнали, както и потоците от повръщия по него.

Момчето хвана бронхита на века.

Но това беше нищо в сравнение с психическите щети, които бе понесъл. Елемент от разказа му накарал близките му дори да мислят, че си е изгубил разсъдъка.

В Санлитун напрежението между Изтока и Запада достигна върха си.

Гордостта ми нямаше граници.

Във френското училище славата ми се разнесе като облак прах.

И без това седмица по-рано бях припаднала. Сега вече откриваха и таланта ми на чудовище. Без съмнение вече бях някой.

Моята възлюбена го узна.

Съгласно инструкциите се стремях да не я забелязвам.

Един ден в училищния двор тя се приближи към мен — безпрецедентно чудо.

Попита ме, леко объркана:

— Вярно ли е това, което казват?

— Кое по-точно? — казах, без дори да я погледна.

— Че си го направила права, без да си помагаш с ръце, и че можеш да се целиш точно?

— Вярно е — отговорих пренебрежително, сякаш ставаше дума за нещо съвсем обикновено.

И продължих бавно по пътя си, без да кажа нито дума повече.

Беше цяло изпитание да изиграя това безразличие, но подходът се оказа толкова ефикасен, че добих куража да продължа по същия начин.

---

[1] Отровата е в опашката (лат.), в смисъл на „най-лошото е накрая“. — Б.р. ↑

Заваля сняг.

Беше моята трета зима в страната на вентилаторите. Както обикновено, носът ми се превърна в Дамата с камелиите и захвана да плюе кръв със завидно разточителство.

В първите десет часа от живота си снегът беше единственото нещо, което успяваше да прикрие грозотата на Пекин. Китайският бетон, най-грозният на света, изчезваше под заличаващата всичко белота. Небето и земята се сливаха. Съзерцавайки съвършеното бяло, човек можеше да си представи, че огромни парчета небитие са покрили части от града. А в Пекин небитието далече не беше най-лошото нещо — то играеше ролята на изкупление.

От това ефимерно съжителстване на реалност и нереалност Санлитун заприличваше на литография. Почти беше за вярване, че сме в Китай.

Десет часа по-късно процесът се обръщаше. Бетонът надделяваше над снега, грозотата — над красотата.

И всичко си идваше на мястото.

Следващите валежи не променяха нищо. Невероятно е до каква степен грозотата винаги е по-силна — едва паднали на пекинска земя, снежинките погрозняваха.

Не обичам метафорите. Затова няма да кажа, че градският сняг е метафора на живота. Няма да го кажа, защото не е необходимо — всички отдавна го знаят.

Един ден ще напиша книга, която ще се казва „Градски сняг“. Ще бъде най-тъжната книга в историята на книгите. Не, няма да я напиша. За какво трябва да се разказват добре познати ужаси?

И нека да си призная веднъж завинаги — това, че едно толкова прелестно, меко, нежно, въртящо се и леко нещо като снега може да се превърне така бързо в своята противоположност — сива, лепнеща, втвърдена, тежка и грапава каша, е гадост, от която не мога да се съвзема.

В Пекин мразех зимата. Разчупването и риненето на дебелия слой замръзнал сняг, сковал гетото, намирах за особено отблъскващи.

Останалите мобилизирани деца бяха на същото мнение.

Може да изглежда парадоксално, но войната бе отложена за след снежното топене.

За да ни обезщетят за изкопните работи, възрастните ни водеха в неделя да караме кънки на езерото в градините на Летния дворец. Тези екскурзии ми изглеждаха прекалено хубави, за да са действителни. Ширналата се заледена вода, която отразяваше северната светлина и издаваше ужасни звуци под кънките, ме довеждаше до такъв екстаз, че получавах главоболие. Нямах имунна защита срещу красотата.

В останалите дни — кирки и лопати веднага след връщането ни от училище.

Участваха всички деца.

С две изключения, и то какви — скъпоценните Клаудио и Елена.

Майка им беше заявила, че дечицата ѝ са прекалено крехки за такъв тежък труд.

По повод красавицата нямаше никакви протести.

Но измъкването на големия ѝ брат засили още повече забележителната му непопулярност.

Един ден, опакована в старо палто и с китайска шапка от козя кожа, мъчително разчупвах леда и понеже Санлитун приличаше поразително на затвор, имах чувството, че съм осъдена на принудителен труд. Липсваше ми само гюле на крака.

По-късно, в качеството ми на лауреат на Нобелова награда за медицина или на мъченица, щях да мога да разказвам как военните ми подвизи са били наказани със затваряне в пекинската каторга.

Изведнъж — видение: едно фино създание, облечено в бяла пелерина, застана пред мен. Дългите ѝ разпуснати черни коси излизаха изпод баретка от бял филц.

Тя беше толкова красива, че помислих, че умирам, което щеше да е добро разрешение.

Но майчините ми указания още бяха в сила, така че продължих да удрям с кирката по заледения сняг, като се преструвах, че не забелязвам създанието.

— Скучно ми е. Ела да си играем.

Имаше наистина хермелинов глас.

— Не виждаш ли, че имам работа? — отговорих с възможно най-неприятен тон.

— Има достатъчно много деца, които да я свършат — каза тя, сочейки многобройните хлапета, които ринеха сняг около мен.

— Аз не съм подлярка. Ще ме е срам да не правя нищо.

Повече ме беше срам да изрека подобно нещо, но такива бяха указанията.

Мълчание. Отново се заех с тежкия си труд.

Тогава Елена прибягна до това, което се нарича *ку де театр*.

Тя грабна моя инструмент, вдигна го във въздуха с патетично усилие и го заби в леда. После си даде вид, че ще продължи.

Стори ми се, че никога не бях виждала толкова непоносимо светотатство.

Изтръгнах инструмента от ръцете ѝ и ѝ заповядах с твърд глас:

— Не! Не и ти!

— Защо? — попита хермелинът с ангелско изражение.

Не отговорих нищо и продължих да блъскам с кирката, забила нос в земята.

Моята възлюбена си тръгна бавно и с пълното съзнание, че е отбелязала точка.

И чрез училището, както чрез войната, изживявахме катарзис.

Войната служеше за унищожение на врага и следователно ни позволяваше да се съхраним.

Училището служеше за уреждане на сметките със съюзниците.

Във войната изразходвахме агресията, пораждадена от живота.

В училището прочиствахме агресията, пораждадена от войната.

По този начин всички бяхме много щастливи.

Но аферата Вернер предизвика смут сред възрастните.

Източногерманските родители бяха дали да разберат на родителите на съюзниците, че този път техните деца са отишли прекалено далече.

Тъй като не можеха да изискват наказание за виновните, те искаха примирие. В противен случай се очертаваха „дипломатически мерки“.

Нашите родители моментално се съгласиха. Беше ни срам за тях.

Родителска делегация дойде да смъмри генералите ни. Тя посочи, че студената война е несъвместима с нашата гореща война. Трябваше да я преустановим.

Невъзможно бе да се преговаря. Родителите разполагаха с храната, леглата и колите. Нямахме начин да не се подчиним.

Нашите генерали все пак се осмелиха да отбележат, че имаме нужда от врагове.

— Защо?

— Но заради войната!

Не можехме да повярваме, че ни задават толкова тавтологичен въпрос.

— Наистина ли имате нужда от война?

Разбрахме до каква степен са изродени и не им отговорихме.

Така или иначе, докато траеше заледяването, враждите също бяха замразени.

Родителите повярваха, че сме подписали примирие. Всъщност чакахме да се стопи ледът.

Зимата беше истинско изпитание.

Изпитание за китайците, които умираха от студ, но трябва да признаем, че това не интересуваше децата от Санлитун.

Изпитание за децата от Санлитун, осъдени да ринат снега на гетото през свободното си време.

Изпитание за нашата агресивност, която трябваше да съдържа до пролетта. Войната ни изглеждаше като граал. Но заледената снежна покривка нарастваше всяка нощ и ни се струваше, че сме все по-далече от месец март. Можеше да се предположи, че ударите с кирките ще утолят жаждата ни за насилие, но ставаше тъкмо обратното. Те сякаш наливаха масло в огъня. Някои ледени блокове бяха толкова твърди, че за да си вдъхнем сили, си представяхме как се нахвърляме върху немска плът.

Изпитание за мен по всички фронтове на моята любов. Стриктно спазвах указанията и към Елена бях ледена като пекинската зима.

А колкото повече се придържах към указанията, толкова по-нежни погледи ми отправяше малката италианка. Да, нежни. Никога

преди не си бях представяла, че лицето ѝ може да има такъв израз. За мен!

Не можех да знам, че двете принадлежахме на различни породи — Елена беше от тези, които обичат повече, когато им бягат, а аз, обратно, колкото по-обичана се чувствах, толкова повече обичах.

Разбира се, не бях чакала красавицата да започне да ме гледа с нежност, за да се влюбя в нея, но новото ѝ отношение към мен умножи страстта ми по десет.

Започнах да откачам от любов. Нощем в леглото си отново виждах галещия поглед на нежните очи и достигах до хибридно състояние на полутрепет-полунесвяст.

Питах се какво още чакам, за да се предам. Вече не се съмнявах в нейната любов. Оставаше ми само да отговоря на чувствата ѝ.

Не се осмелявах. Чувствах, че страстта ми е достигнала до забележителни размери. За да я декларирам обаче, беше нужно повече от слово, беше нужно нещо отвъд словото, което в безсилието си само долавях, без да разбирам.

Затова се придържах към указанията, които все повече ми тежаха, но поне бяха реалност, на която можех да се опра.

А погледите на Елена ставаха все по-настоятелни, все по-сърцераздиращи. Колкото по-неприсъща е нежността за едно лице, толкова по-завладяваща е тя. Затова така ме разпалваха милите погледи на убийствените ѝ очи и омайната усмивка на злата ѝ уста.

Което ме караше още повече да се затварям, да ставам леденостудена и бръснеща като градушка. А погледът на красавицата преливаше от любовна нежност. Беше непоносимо.

Снегът — връх на жестокостта.

Снегът, колкото и да беше грозен и сив като Града на вентилаторите, си оставаше сняг.

Снегът, в който незнайно как напипвах очертанията на идеалната любов, и сигурно това не беше случайно.

Снегът, в чието простодушно блаженство нямаше нищо невинно.

Снегът, по чиято повърхност четях въпроси, които първо ме изгаряха, а после ме смразяваха.

Снегът, мръсен и твърд, който накрая започвах да ям с напразната надежда да намеря някакъв отговор.

Снегът, структура от вода, леден пясък и сол, но сол не земна, а небесна, безсолна сол, с вкус на кремък, с текстура на стрит скъпоценен камък, с аромат на студ, с бели пигменти — единственият цвят, който пада от облаците.

Снегът, който поглъща всичко — шумовете, движенията, времето, за да се открие още по-ясно стойността на вечните и неизменни неща като кръвта, светлината, илюзиите.

Снегът — първата страница на Историята, върху която са изписани толкова следи от стъпки, толкова безпощадни преследвания. Снегът, който следователно е първият литературен жанр, огромна като земята книга за ловни дири, оставени от врага, нещо като географска епопея, в която всеки знак добива стойност на енигма — дали тази стъпка е на убития, или на неговия убиец?

От тази километрична и недовършена книга, която би могла да се нарече „Най-просторната книга на света“, не ни е останало нищо. Тя е обратното на Александрийската библиотека — текстовете ѝ до един са се стопили. Но трябва все пак да ни е останал някакъв далечен, смътен спомен, който се появява отново при всеки нов сняг, някаква тревожност пред празната страница, вдъхваща ни неустойимо и инстинктивно желание да обходим девствените пространства и да разтълкуваме всяка чужда следа.

Всъщност снегът е измислил мистерията. И заедно с нея е измислил поезията, гравюрата, въпросителния знак — и онова безкрайно преследване, наречено любов.

Снегът — фалшив саван, огромна празна идеограма. В нея разчетох безкрая от усещания, които исках да предложа на моята любима.

Не ме интересуваше дали моето желание е порочно, или непорочно.

Само чувствах, че този сняг прави Елена още по-неустойима, мистерията още по-непробиваема, а указанията още по-непоносими.

Никога пролетта не е била толкова очаквана.

Към цветята трябва да се отнасяме с подозрение.

Особено в Пекин.

Но комунизмът бе за мен една история за вентилатори и историята за Стоте цветя^[1] ми беше толкова непозната, колкото Хо Ши Мин или Витгенщайн.

Както и да е, по въпроса за цветята предупрежденията са безполезни и винаги попадаме в капана.

Какво представлява цветето? Гигантски полов орган, който се е нагиздил подобащо.

Тази истина отдавна е известна, но това не ни пречи на нас, наивниците, сладникаво да говорим за крехкостта на цветята. Стигаме дотам, че наричаме глуповатите ухажори „сини цветя“^[2], което е толкова неуместно и неадекватно, колкото да ги наречем „син пол“.

В Санлитун имаше много малко цветя и те бяха грозни.

Но все пак бяха цветя.

Парниковите цветя са хубави като манекенки, но нямат аромат. Цветята от Санлитун бяха неугледни — някои, непохватни като селянки, отправили се към града, други, нелепи като гражданки, попаднали на село. Всички те изглеждаха някак си неуместни.

Ако обаче човек вдъхнеше аромата им със затворени очи и запушени уши, му идеше да се разридае. Какво толкова имаше в тези никакви цветя с обикновен аромат, кое беше така покъртително, откъде се явяваше тази носталгия по чуждо минало, по непознати градини и имперска красота, за която нищо не бяхме чували? По какво стечение на обстоятелствата културната революция не бе забранила на цветята да ухалят на цветя?

Запленени от гетото в цвят^[3], можехме най-после да подновим войната.

Започна разгром във всеки смисъл на думата.

През 1972-ра възрастните си бяха присвоили войната ни, което ни беше дълбоко безразлично.

През пролетта на 1975-а те я саботираха, което ни отврати.

Снегът едва се бе стопил, принудителната ни работа бе приключила, едва бяхме подхванали наново битките с екстаз и увлечение, когато недоволните родители отровиха радостта ни.

— А примирието?

— Ние нищо не сме подписвали.

— Имате нужда от подписи? Чудесно. Ще се заемем с това.

Беше пълен кошмар.

Възрастните напечатаха на машина един безсмислен мирен договор.

И повикаха генералите на противниковите лагери на „масата на преговорите“, на която нямаше за какво да се преговаря. Прочетоха на глас френския и немския текст — не разбрахме нито единия, нито другия.

Имахме право само да подпишем.

Поради това съвместно изживяно унижение за първи път изпитахме дълбока симпатия към врага. Очевидно симпатията бе взаимна.

Дори Вернер, който беше в основата на примирието, изглеждаше недоволен.

След оперетното подписване възрастните решиха, че ще е проява на добър тон да вдигнем лимонаден тост в чаши за вино. Изглеждаха доволни и облекчени, усмихваха се. Секретарят на източногерманското посолство, някакъв любезен и дрипав ариец, дори изпя една песничка.

Така, след като си бяха присвоили войната ни, родителите си присвоиха и нашия мир.

Беше ни срам за тях.

Парадоксалният резултат от този изкуствен договор беше, че направо се прехласнахме едни по други.

Бившите врагове се прегърнаха, плачейки от гняв срещу възрастните.

Никога източните германци не са били толкова обичани.

Вернер хлипаше. Ние го целувахме — беше ни предал, но бе в правото си.

Започваше да ни обхваща носталгия. Разменяхме си, на английски, хубави спомени за битки и мъчения. Като в помирителна сцена от американски филм.

Първото, не — единственото нещо, което трябваше да направим, бе да си намерим нов враг.

Но не всеки става за враг — имаше критерии, на които следваше да отговаря.

Първият бе географски — трябваше избраната нация да е настанена в Санлитун.

Вторият бе исторически — не биваше да се води война срещу бившите съюзници. Разбира се, най-много ни предават своите и няма по-опасни врагове от приятелите, но човек не може да се обърне срещу брат си, да нападне този, който е повръщал до него на фронта и е ходил по нужда в същото гърне. Това би било духовно престъпление.

Третият критерий се докосваше до ирационалното — у врага трябваше да има нещо омразно, и тук възможностите бяха големи.

Някои предложиха албанци или българи поради не особено сериозната причина, че бяха комунисти. Предложението не събра никакви гласове — бяхме вече се занимавали с източноевропейските страни и видяхме какво ни струваше това.

— Ами перуанците? — каза някой.

— Защо човек да мрази един перуанец? — попита друг и това бе въпрос с прекрасна метафизична простота.

— Защото те не говорят нашия език — отговори един далечен потомък на жителите на Вавилон.

Ясно, че това беше добър довод.

Някакъв малък математик обаче отбеляза, че ако следваме този принцип, би трябвало да обявим война на три четвърти от гетото и даже на цял Китай.

— Значи, причината е добра, но недостатъчна.

Продължихме премятането на нациите, докато ме озари една идея.

— Непалците — казах радостно.

— Защо да мразим непалците?

На този въпрос, достоен за Монтескьо, дадох блестящ отговор:

— Защото е единствената страна в света, чието знаме не е правоъгълно.

Скандализирана тишина вкамени събранието.

— Наистина ли? — попита някакъв вече възмъжал глас.

Започнах да описвам непалското знаме като сбор от триъгълници, като диаволо, разрязано по дължина.

Непалците веднага бяха обявени за врагове.

— Виж ги ти, мръсниците!

— Ще видят те! Как така няма да имат правоъгълно знаме като всички останали!

— За какви се мислят тези непалци?

Омразата набираше скорост.

Източните германци бяха възмутени не по-малко от нас. Те поискаха да се присъединят към съюзниците в похода срещу неправоегълните знамена. Приехме ги с голяма радост — да се бием до тези, които ни бяха пердашили и които бяхме изтезавали, изглеждаше много вълнуващо.

Непалците се оказаха особени врагове.

Те бяха безкрайно по-малобройни от съюзниците. На пръв поглед този детайл ни се видя симпатичен. Въобще не ни хрумна да се срамуваме от диспропорцията. Количественото надмощие ни се струваше по-скоро приятно.

Средната им възраст беше по-голяма от нашата. Някои бяха вече на 15 години — прагът на оглупяването. Още една причина да ги мразим.

Обявихме им война с безпримерна прозрачност — първите двама непалци, които преминаха пред очите ни, бяха нападнати от около шейсет деца.

Когато ги пуснахме, бяха целите в рани и цицини.

Нещастните малки планинци, едва слезли от родните Хималаи, изобщо не разбираха какво става.

Децата на Катманду, най-много седем на брой, възприеха единствената възможна политика — борбата. Нашите методи им бяха дали да разберат, че дипломатическите преговори са безполезни.

Трябва да се признае, че поведението на децата от Санлитун беше абсолютно отрицание на законите на наследствеността. Професията на нашите родители се състоеше в намаляване на международното напрежение, доколкото това бе възможно. Ние правехме точно обратното. Прекрасно нещо са децата.

А бяхме и новатори — такъв силен съюз и такава международна война срещу една бедна малка страна без идеологическа мощ и без никакво влияние, наистина беше оригинално.

Освен това, без да си даваме сметка, допълвахме китайската политика. Докато маоистките войници навлизаха в Тибет, ние атакувахме планинската верига по друг фланг.

Нищо не бе спестено на Хималаите.

Но непалците ни учудиха. Открихме, че са страховити войници — тяхната бруталност надхвърляше всичко, което бяхме научили през трите години война срещу източните германци, а те далече не бяха слабаци.

Децата на Катманду умееха да нанасят несравними по силата и точността си удари с юмруци и крака. Макар и само седем, те бяха страшни врагове.

Тогава не знаехме това, което историята беше доказала многократно — по отношение на жестокостта никой континент не може да стъпи на малкия пръст на Азия.

Тъпкано ни го връщаха, но не бяхме недоволни.

Елена беше над тия неща.

По-късно прочетох една неясна история, в която ставаше дума за война между Троя и гърците. Всичко започнало заради едно прекрасно създание, наречено Елена.

Детайл, който приех с усмивка, разбира се.

Не може да се прави паралел. Войната на Санлитун не беше започнала заради Елена. Пък и тя никога не пожела да се намеси в нея.

Странно, но „Илиада“ ме научи по-малко за Санлитун, отколкото Санлитун за „Илиада“. Преди всичко, сигурна съм, че нямаше да съм така чувствителна към „Илиада“, ако не беше войната в гетото. За мен не митът, а преживяното беше важно. Осмелявам се да вярвам, че това преживяно ми отвори очите за някои места в мита. Особено свързаните с хубавата Елена.

Има ли по-ласкателна история за жена от „Илиада“? Две цивилизации се избиват безжалостно и докрай, намесва се Олимп, военната мъдрост достига върхове, цял един свят изчезва и всичко това защо? За кого? Заради едно хубаво момиче.

Лесно можем да си представим как кокетката се хвали на приятелките си.

— Така е, скъпи мои, геноцид и божествена намеса единствено заради мен! И нищо от никого не съм искала. Просто съм хубава, нищо не мога да направя.

Във всеки прочит на този мит се долавя празноглавието на Елена, превърнала се в карикатурно олицетворение на прекрасна егоистка, която намира за нормално да се избиват заради нея.

Но аз срещнах хубавата Елена и се влюбих в нея, докато воювах. Затова имам друг възглед за „Илиада“.

Видях каква беше моята Елена и как реагираше. Това ме кара да вярвам, че далечната ѝ праадашка е била като нея.

Мисля, че на хубавата Елена толкова не ѝ е пукало за Троянската война, че чак не е за вярване. Не смятам, че се е ласкаела от нея, защото това би било прекалена чест за човешките армии.

Мисля, че е била безкрайно далече от тази история и че главно се е гледала в огледалото.

Мисля, че е имала нужда да я гледат, без значение дали става дума за погледите на воините, или на миротворците. От тези погледи е очаквала да говорят за нея и само за нея, а не за тези, които са ѝ ги отправяли.

Мисля, че е имала нужда да бъде обичана. Но не и да обича, това не е било по нейната част. Всеки със специалността си.

Да е обичала Парис? Бих се учудила. Обичала е това, че Парис я обича, и не я е интересувало изобщо какво друго би могъл да прави той.

Какво е тогава Троянската война, ако не една чудовищна, варварска, кървава, позорна и несправедлива война в името на една хубавица, на която не ѝ е пукало за нищо?

Всички войни са троянски, а на благородните каузи, заради чиито хубави очи те се водят, не им пука.

Единствената истина за войната е тази, която никога не се казва — хората воюват, защото обичат да воюват и защото така времето тече по-приятно. И винаги ще се намери някоя благородна кауза с хубави очи.

Така че хубавата Елена е била права да се чувства далече от всичко това и да се гледа в огледалото.

Много ми харесва тази Елена, която обичах в Пекин през 1974-та.

Толкова много хора мислят, че са жадни за война, а всъщност мечтаят просто за дуел. И „Илиада“ създава понякога впечатлението, че става дума за среща на различни съперничества — всеки герой намира в противниковия лагер определения за него митичен враг, този, който ще го обсебва, докато бъде унищожен. Но това не е война, а любов с цялата гордост и индивидуализъм, които предполага. Кой не си мечтае за един хубав бой с вечния си враг, за един враг, който си е само негов? И какво ли не сме готови да дадем за един достоен противник?

От битките, в които участвах в Санлитун, тази, която ме подготви най-добре за „Илиада“, бе любовта ми към Елена. Защото сред безредното множество от атаки и боеве тя бе моята единствена схватка, единоборството, в което най-после дадох израз на най-висшите си стремежи.

Не беше ръкопашният бой, на който се надявах, но беше сражение на моя дух с нейния. Благодарение на Елена преживях своя дуел.

Няма нужда да уточнявам, че противникът беше на висота.

Не бях Парис.

Но Елена ме гледаше по такъв начин, че вече не бях съвсем сигурна в идентичността си.

Знаех, че рано или късно ще се предам.

И този ден дойде.

Беше през пролетта, разбира се, и колкото и грозни да бяха цветята на гетото, те вършеха работата си на цветя като честни работнички от народна комуна.

Из въздуха се носеше нещо празнично, а гигантските вентилатори го разпръскваха навсякъде.

Беше петък. От седмица не бях стъпвала в училище заради някакъв бронхит, който напразно се надявах да продължи до почивните дни. Колкото и да се мъчех да обясня на майка ми, че една седмица без обучение в това пекинско училище не е голяма интелектуална загуба, че научавах много повече в леглото си от първия превод на „Приказки от хиляда и една нощ“ и че се чувствах все още отпаднала, тя не искаше и да чуе и ми излизаше с доста досаден аргумент:

— Ако в петък все още си болна, ще останеш в леглото и в събота и неделя, за да се възстановиш.

Трябваше да се подчиня и да отида на училище в този петъчен ден, за който още не знаех, че е посветен на Венера според някои, на разпятието според други или пък на огъня според трети, в което, сега като си помисля, има определена логика. Впрочем петъците в моя живот са потвърждавали тази етимология до степен многократно да съчетават и трите значения.

Едно дълго отсъствие винаги води до облагородяване и до отчуждаване. Престижът на болестта ми ме изолира, така че можах да се съсредоточа в изработването на най-сложни модели хартиени самолетчета.

Междучасие. Думата е ясна: времето между два часа, през което се предполагаше, че трябва да възстановим силите си. Опитът ми говори по-скоро за обратното — за време, през което изразходвахме силите си в разрушителна дейност, и то не непременно насочена срещу другия.

Но за мен междучасията бяха свещени, защото ми позволяваха да виждам Елена.

Бях прекарала седем дни, без дори да я зърна. Седем дни са повече, отколкото е нужно за създаването на света. Те са вечност.

Вечността в отсъствието на моята любима беше голямо изпитание. Разбира се, откакто влязоха в сила указанията, нашите отношения се ограничаваха до хвърлени крадешком погледи, но те бяха най-важното в живота ми. Любимото лице, особено ако това лице е красиво, може да изпълни докрай недохраненото сърце.

Моето така умираше от глад, че като прекалено гладните котки не смееше да яде — очите ми не смееха да потърсят Елена. Ходех из двора и гледах в краката си.

Поради скорошното размразяване земята беше разкаляна. Стъпвах внимателно по най-засъхналите места. Това ме разсейваше.

После видях да се приближават две стройни крачета в елегантни обувки, които вървяха грациозно и безгрижно в калта.

Тя ми отправя такъв поглед!

И беше толкова хубава — с красотата, която изпълваше главата ми с вече споменатия идиотски лайтмотив: „Трябва да се направи нещо“.

Попита ме:

— Оздравя ли вече?

Глас на ангел, дошъл да посети брат си в болницата.

Оздравяла? Как не.

— Добре съм.

— Липсваше ми. Искях да дойда да те видя, но майка ти каза, че си прекалено зле.

Хубаво нещо са родителите! Опитах се поне да се възползвам от тази възмутителна новина.

— Да — казах с небрежна сериозност. — Щях да умра.

— Наистина?

— Не ми е за първи път — отговорих, като свих рамене.

Предполагаемите ми многобройни срещи със смъртта ми придаваха благородство.

— Е, ще можеш ли отново да играеш с мен?

Тя ми правеше предложение!

— Но аз никога не съм играла с теб.

— А не искаш ли?

— Никога не съм искала.

Гласът ѝ стана тъжен.

— Не е вярно. Преди искаше. Вече не ме обичаш.

Трябваше да си тръгна веднага, за да не кажа непоправимото.

Извърнах се и потърсих къде да стъпя. Бях толкова напрегната, че вече не различавах локвите.

Опитвах се да размисля, когато Елена произнесе името ми.

За първи път.

Почувствах се извънредно зле. Дори не знаех дали ми е приятно, или не. Тялото ми се вцепени от главата до петите — истинска статуя върху пиедестал от кал.

Малката италианка направи пълен кръг около мен, стъпвайки, без да мисли за фините си обувки. Видът на ходилата ѝ в калта ме изумяваше.

Застана срещу ми и видях, че плаче.

Това беше върхът.

— Защо вече не ме обичаш?

Не знам дали можеше да плаче, когато си поиска. Във всеки случай сълзите ѝ бяха много убедителни.

Плачът ѝ беше висше изкуство — плачеше сдържано, така, че да не е неестетично, с широко отворени очи, за да не се скриват

прекрасният поглед и бавното раждане на всяка сълза.

Не мърдаше, искаше да видя спектакъла от начало до край. Лицето ѝ беше съвършено неподвижно, даже не мигаше. Сцената беше освободена от всякакъв декор, а действието — от всички перипетии, за да остане само чудото.

Елена плаче — това беше чиста проба оксиморон.

Аз също не помръдвах, очите ми бяха вперени в нейните, сякаш играехме на играта „Кой ще мигне пръв“. Но истинската схватка на погледите се водеше на много по-голяма дълбочина.

Усетих, че това е битка, но не знаех с каква цел. Разбирах, че тя знае какво иска и накъде ме води, както и че аз не знам нищо по въпроса.

Тя воюваше умело. Воюваше така, сякаш ме познава отлично и вижда слабите ми места като на рентген. Ако не беше такъв опитен боец, нямаше да ми отправи този наранен поглед, който би разсмял всяко душевно здраво същество, но мен удряше право в комичното сърце.

Бях чела само две книги — Библията и „Хиляда и една нощ“. Тези лоши четива ме бяха заразили със средноориенталска сантименталност, от което ме беше срам още тогава. Би трябвало и двете книги да бъдат цензурирани.

В момента водех битката с ангела и се справях не по-зле от Яков. Не мигах и погледът ми не издаваше нищо.

Не знам и никога няма да знам дали сълзите на Елена бяха искрени. Ако знаех, щях да мога сега да определя дали от нейна страна това, което последва, беше въпрос на майсторство, или на късмет.

Може би е било и двете едновременно, иначе казано, рискована операция.

Тя сведе очи.

Това бе поражение, много по-голямо от евентуалното мигване.

Тя просто наведе глава, сякаш за да подчертае, че е загубила.

Поради гравитацията свеждането на лицето доведе до изливане на слъзните резерви под формата на две безмълвни каскади, които се стекоха по бузите ѝ.

Значи бях победила. Но повярвайте ми, тази победа ми беше непоносима.

Започнах да говоря и казах всичко, което не биваше да казвам:

— Елена, излъгах. От месеци насам лъжа.

Две очи ме погледнаха. Учудих се на отсъствието на учудване в израза им. Те просто дебнеха.

Вече беше прекалено късно.

— Обичам те. Не съм престанала да те обичам. Не те поглеждах заради указанията. Но все пак те поглеждах тайно, защото не мога да не те гледам, защото си най-красивата и защото те обичам.

Някоя не толкова жестока проклетница щеше вече да е казала нещо като „По-спокойно!“. Елена не каза нищо, стоеше и ме гледаше с медицински интерес. Почувствах го.

Грешката е като алкохола — бързо си даваме сметка, че сме отишли прекалено далече, но вместо да проявим разум и да спрем, за да ограничим щетите, някакъв бяс от неизвестен произход ни кара да продължим. Това изстъпление, макар и да звучи странно, може да се нарече гордост — гордостта да обявиш, че въпреки всичко имаш право да пиеш или да грешиш. Така упорстването в грешката или в алкохола придобива вид на аргумент, на предизвикателство към логиката — след като упорствам, значи съм прав, каквото и да мислят другите. И ще упорствам, докато стане ясно, че съм прав — ще стана алкохолик, ще се запиша в партията на моята грешка в очакване да падна под масата или да се посрамя, с неясната агресивна надежда да стана за посмешище на целия свят, с убеждението, че след десет години, след десет века времето, историята или легендата ще признаят правотата ми, защото времето решава всичко, защото всяка грешка и всеки порок си имат своя златен век, защото да грешиш, винаги е въпрос на епоха.

Всъщност хората, които настоятелно грешат, са мистици. Дълбоко в себе си те добре знаят, че инвестират дългосрочно и че когато историята им даде право, отдавна ще са мъртви, но гледат към бъдещето с месианското убеждение, че ще ги помнят и че в Златния век на алкохолиците ще казват за тях: „Той беше царят на баровете, беше истински предвестник“, а в ерата на Идиотията ще ги издигат в култ.

Така през този месец март на 1975-а разбрах, че правя грешка. И понеже като всеки истински глупак имах чувство за чест, реших да се довърша.

— Повече няма да се преструвам. Или пък ще продължа, но ти ще знаеш, че само се преструвам.

Тук вече наистина стигнах твърде далече.

Елена сигурно реши, че чак толкова прекаляване престава да бъде интересно, защото със смазващо безразличие, потвърдено от погледа ѝ, заяви:

— Това е, което исках да знам.

Извъртя се на токовете си и тръгна с бавни крачки, едва потъващи в калта.

Колкото и да бях наясно, че греша, не можех да понеса последиците. Освен това намирах, че твърде бързо ми изпратиха сметката, дори не ми остана време да се насладя на грешките си.

Скочих с двата крака в калта, за да догоня любимата си.

— А ти, Елена, обичаш ли ме?

Тя ме погледна любезно и отсъстващо, което беше красноречив отговор, и продължи да върви.

Това ми подейства като плесница. Бузите ми горяха от гняв, от отчаяние и унижение.

Случва се от гордост човек да загуби чувство за достойнство. Като се прибави към това една луда и отхвърлена любов, разгромът може да придобие ужасяващи размери.

С още един скок в калта настигнах любимата си.

— О, не, така е прекалено лесно! Ако искаш да ми причиниш страдание, трябва да гледаш как страдам.

— Защо? Интересно ли е? — обади се хермелиновият глас.

— Това не е мой проблем. Ти искаш да страдам, така че ще ме гледаш как страдам.

— За нещо да съм те молила? — каза тя, неутрална като Швейцария.

— Това вече е върхът!

— Защо говориш така силно? Искаш всички да те чуят ли?

— Да, искам!

— Така ли?

— Да, искам всички да знаят!

— Всички да знаят, че страдаш и че искаш да бъдеш гледана как страдаш?

— Точно така!

— О!

Пълното ѝ безразличие беше обратнопропорционално на нарастващия интерес, който проявяваха децата в двора. Около нас се оформи малък кръг.

— Спри да крачиш! Погледни ме!

Тя се спря и ме погледна търпеливо, както се гледа някой нещастник, който иска да си покаже номера.

— Искам да знаеш и всички те да знаят. Обичам Елена, затова правя докрай това, което е поискала от мен. Дори когато то вече не я интересува. Припаднах, защото Елена поиска да тичам, без да спирам. А тя го поиска, защото знаеше, че съм астматичка, и защото знаеше, че ще ѝ се подчиня. Тя искаше да ме накара сама да се саботирам, но не очакваше да стигна толкова далече. Сега разказвам всичко това пак за да ѝ се подчиня. За да се изсаботирам докрай.

Най-малките деца, изглежда, не разбираха, но на останалите им беше ясно. Тези, които ме харесваха, ми отправяха покрусени погледи.

Елена погледна хубавия си часовник.

— Междучасието почти свърши. Връщам се в клас — каза тя, идеалното дете.

Зрителите се усмихваха. Сигурно намираха сцената за комична. За щастие, бяха „само“ към трийсет — трийсет и пет, тоест една трета от учениците. Можеше и да е по-лошо.

Успях все пак да направя страхотен саботаж.

Треската ми продължи още около час. Почувствах се необяснимо горда.

След това гордостта ми бързо спадна.

В четири часа споменът от сутринта вече ми вдъхваше само ужас.

Същата вечер съобщих на родителите ми, че искам да напусна Китай час по-скоро.

— Всички го искаме — каза баща ми.

Понечих да отговоря: „Да, обаче аз си имам истински основания за това“, но за късмет интуицията ми ме накара да си замълча.

Брат ми и сестра ми не присъстваха на саботажа. Бяха им разказали, че сестра им нещо се е изложила, но това не им наруши съня.

Скоро баща ми разбра, че го изпращат в Ню Йорк. Благословен да е Христофор Колумб.

Оставаше да се дочака лятото.

Изживях тези няколко месеца, покрита с позор. Макар че нямаше нужда да се срамувам чак толкова — децата бързо бяха забравили сцената.

Но Елена си я спомняше добре. Когато погледът ѝ кръстосваше моя, четях в него насмешлива студенина, която ме убиваше.

Седмица преди нашето заминаване се наложи да прекратим войната с непалците.

Този път не заради родителите.

По време на битка един непалец извади от джоба си нож.

До този момент се бяхме били с телата си и никога не бяхме използвали оръжие.

Появата на ножа предизвика сред нас ефекта на двете атомни бомби над Япония.

Нашият главнокомандващ извърши непростимото — премина през гетото, развявайки бяло знаме.

Непал прие мира.

Напускахме Китай точно навреме.

Рязкото преминаване от Китай в Ню Йорк наруши душевното ми равновесие.

Родителите ми изгубиха здравия си разум — започнаха да глежат децата си неумерено. Това много ми хареса. Станах непоносима.

Във френския лицей в Ню Йорк десет момиченца се влюбиха лудо в мен. Накарах ги да страдат ужасно.

Беше прекрасно.

---

[1] „Да разцъфтят сто цветя, да се съревновават сто школи“ — демагогски лозунг, издигнат от Мао Дзъдун през 1956 г., по времето, когато в Китай цъфти единствено школата на самия Велик кормчия. — Б.р. ↑

[2] Die blaue Blume (нем.) — синьото цвете. Терминът за първи път е употребен от немския поет и писател Новалис (1772–1801) като

символ на романтичната любов, впоследствие и на романтичната поезия. — Б.р. ↑

[3] Перифраза на заглавието на романа на Марсел Пруст „Запленен от момичета в цвят“. — Б.р. ↑

Преди две години случайностите на дипломацията събраха баща ми и бащата на Елена на някакво светско събитие в Япония.

Излияния, спомени за „доброто старо време“ в Пекин.

И обичайният любезен въпрос:

— А как са децата ви, драги приятелю?

От едно случайно неприбрано писмо до баща ми разбрах, че Елена бе станала фатална красавица. Учела в Рим, където многобройни нещастници заплашвали да се самоубият заради нея, може би дори изпълнявали заплахите си.

След тази новина дълго бях в прекрасно настроение.

Благодаря на Елена, защото от нея научих всичко за любовта.

Благодаря на Елена, защото остана вярна на легендата за себе си.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.